

MARKKU SILVENNOINEN

RAJAMÄKI SISÄMINISTERI MYRSKYN SILMÄSSÄ Ministeriajan peilaus nykyhetkeen Täydennysosa

Teksti

Markku Silvennoinen

Kannen kuva: valtiopäiväneuvos Kari Rajamäen haastattelu kirjan julkistamistilaisuudessa Varkaudessa 7.8.2021. Kuva Vesa Moilanen.

Tradekan Säätiö ja Kansan Sivistysrahasto ovat tukeneet kirjan julkaisemista.

.

Sisällys

LUKIJALLE

SISÄMINISTERINÄ HALLITUKSESSA

Utvan jäsenyys Rajamäen aikana

Utvan nykytilanne

LISÄÄ KANSANVALTAA VALMISTELUUN

POLIISI- JA MAAHANMUUTOASIOITA

Poliisien määrä

Helsingin Sanomien poliisijuttu

Toimitilakulut poliisin kuluissa

Poliisihallinto

Ulkopuolinen selvitys

Pimeän ulkomaisen työvoiman torjunta

Ulkomaalaisvalvonta

Aluehallintovirasto valvontatarkastuksista

Rakennusliiton jatkuva huoli

PUT-yksikkö

Ulkomaalaislain lisäys

Työvoima- ja turvapaikkapolitiikka

Sisäministeriön toimintaote

LISÄÄ MAAHANMUUTTO- JA TURVAPAIKKA-ASIOISTA

EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikka

Hallitusohjelman kirjaukset

Venäjä-yhteistyö

ETYK-kokous

Turvapaikanhakijat Venäjältä

Paperittomia koskeva hanke

Rajamäen kannanotto

Hallituksen esitysluonnos lasten asemasta

Rajamäen kanta

Valmiuslain hätätilapykälät

Rajamäen kanta

Presidentin puhe valtiopäivien avajaisissa

Opiskelijoiden ja maahantulo- ja oleskelun edellytykset

Liite. Hallituksen vastaus välikysymykseen Suomen varautumisesta siirtolaisvirtojen ohjaamiseen perustuvaan hybridivaikuttamiseen

LUKIJALLE

Rajamäki – sisäministeri myrskyn silmässä -kirjassa käsitellään nykyisen valtiopäiväneuvos Kari Rajamäen sisäministeriaikaa vuosina 2003-2007. Monet tuolloin esillä olleet asiat ovat edelleen voimakkaasti esillä poliittisessa päätöksenteossa, mediassa ja kansalaiskeskustelussa. Tällaisia asioita ovat muun muassa poliisin määrärahat ja toiminta, maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikka ja varautuminen vieraiden valtioiden Suomeen ja Euroopan unioniin kohdistamaan hybrdivaikuttamiseen.

Tässä kirjasessa käsitellään Rajamäen toimintaa ja kannanottoja etenkin noihin asioihin tämän päivän politiikanteon valossa ottaen huomioon hänen omat ministeriaikansa päätökset ja toiminnan. Teksti perustuu Rajamäen Uuden Suomen blogeihin, muihin lehtijuttuihin ja keskusteluihimme.

Toivon, että tämä kirjanen avartaa ja syventää kirjassa esitettyjä asioita.

Espoossa 9. helmikuuta 2022

Markku Silvennoinen

markkusilvennoinen1@gmail.com

SISÄMINISTERINÄ HALLITUKSESSA

Sisäministereiksi on yleensä valittu jo eduskunnassa istuneita parlamentaarikkoja. Kysyin Rajamäeltä kirjan julkistamistilaisuudessa Varkaudessa 7.8.2021, mitä hän olisi ajatellut, jos hänelle

olisi ehdotettu vuonna 1983 uutena kansanedustajana sisäministerin salkkua. Rajamäen mukaan sosialidemokraattisessa puolueessa noin olisi tuskin tapahtunut eikä hän olisi ollut valmis ottamaan ministerin tehtävää vastaan. Hän korosti eduskuntatyön kokemusta askeleena ministeritehtäviin, koska ministeri työskentelee läheisesti eduskunnan valiokuntien ja koko eduskunnan kanssa.

Utvan jäsenyys Rajamäen aikana

Sisäministeri Kari Rajamäen kaudella sisäministeri oli ulkoministeri Erkki Tuomiojan ja puolustusministeri Seppo Kääriäisen rinnalla tasavertaisena pysyvänä jäsenenä hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa valiokunnassa (utvassa).

Tuolloin tasavallan presidentti Tarja Halonen ja Matti Vanhasen hallitus korostivat Rajamäen mukaan sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden jakamattomuutta. Siksi haluttiin hahmottaa tiiviisti kokonaisturvallisuutta.

Utvan nykytilanne

Nyt ministerivaliokunta kokoontuu käytännössä yhdessä tasavallan presidentin kanssa. Valiokuntaa kutsutaankin myös tasavallan presidentin ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittiseksi ministerivaliokunnaksi (tp-utva).

Rajamäen jälkeen sisäministeri ei ollut enää utvan pysyvä jäsen. Käytäntö korosti ulko- ja puolustusministeriöiden asemaa. Raja-

mäki katsoo, että pysyvä jäsenyys poistettiin puolustusministeriön aktiivisen toiminnan seurauksena.

Juha Sipilän hallitus noudatti vuoden 2015 turvapaikanhakijakriisistä alkaen käytäntöä, jonka mukaan sisäministeri osallistui vakituisesti utvan kokouksiin.

Antti Rinteen ja Sanna Marinin hallituskaudella sisäministeri on osallistunut utvan kokouksiin myös samanaikaisen puolueensa puheenjohtajan ominaisuudessa. Tällä perusteella edellinen sisäministeri, vihreiden puheenjohtaja Maria Ohisalo, osallistui vakituisesti utvan kokouksiin. Ohisalon sijainen, nykyinen sisäministeri Krista Mikkonen on utvassa läsnä vain käsiteltäessä sisäministeriön asioita. Hän ei ole halunnut kommentoida utvan jäsenyyttä Uutissuomalaiselle.

Uutissuomalisen haastattelussa tammikuussa 2022 pitkäaikaiset yhteistyökumppanit ministeri Seppo Kääriäinen ja valtiopäiväneuvos Kari Rajamäki pitivät täysin käsittämätöntä, ettei sisäministeri ole enää utvan pysyvä jäsen.

Ulkopoliittisen instituutin johtava tutkija Salonius-Pasternak sanoi Uutissuomalaiselle, että vaikka turvallisuuspolitiikkaa käsittelevissä juhlapuheissa ja strategiassa puhutaan kokonaisturvallisuudesta, tämä ei näy hallinnon organisoinnissa.

Rajamäen mielestä nykyisessä turvallisuuspoliittisessa tilanteessa sisäministerin pysyvä jäsenyys utvassa on entistäkin välttämättömmämpi. Ulkoinen ja sisäinen turvallisuus ovat kokonaisuus.

LISÄÄ KANSANVALTAA VALMISTELUUN

Kari Rajamäki ja Seppo Kääriäinen katsoivat edellä mainitussa Uutissuomalaisen haastattelussa, että ministereillä on nyt liikaa avustajia. Rajamäki korostaa, että ministeriö on päällikkövirasto. Ministerin pitää johtaa sitä. Aikanaan avustajat saivat tehdä täyttä työpäivää pysyäkseen Kääriäisen ja Rajamäen perässä.

Rajamäestä tuntuu siltä, että avustajia on nyt niin paljon, ettei ministeri tiedä, kenen perässä kulkisi. Tähän Kääriäinen jatkoi, että ministerillä voisi olla vain pari poliittista avustajaa omasta taustaryhmästään. Ministeriön koko henkilöstönsä pitää olla virkavastuulla ministerinsä apuna ja tukena kaikissa ministeriön tehtävissä. Tämä lähtökohta olisi nostettava vahvemmin esille. Ministerin vastuulla on rakentaa luottamuksen ilmapiiriä.

Rajamäen mielestä kansanvaltaista valmistelua ja edustuksellisen demokratian perusteita on murennettu vakavasti korostamalla liian voimakkaasti ulkopuolisten konsulttien ja edunvalvontafirmojen roolia. Hänen mukaansa " Ei tarvitsisi hypätä miltoneihin ja hiltoneihin kyselemään, miten asioita pitäisi päättää."

POLIISI- JA MAAHANMUUTOASIOITA

Kirjassa on käsitelty (ss. 142-188) monipuolisesti poliisiasioita. Monet tuolloinkin vahvasti esillä olleet ja sisäministeriön vastuulle kuuluvat asiat ovat edelleen ajankohtaisia kuten alla mainitut lehtiotsikot kertovat.

”Voiko poliisiin vielä luottaa?” HS 30.1.2022

”Marin lupasi eduskunnan budjettikeskustelussa, ettei poliisien määrä vähene, kokoomus uhkasi välikysymyksellä” HS 28.9.2021

Rikokset jäävät tutkimatta, joten miksei poliiseja ei vain palkata lisää? Siihen on neljä syytä” HS 3.1.2019

”KKO tuomitsi marjayrittäjän vankeuteen” HS 27.1.2022

”HBL: Kymmenien vietnamilaisten epäillään joutuneen kiskonnan uhreiksi Närpiössä Pohjanmaalla.” HS 23.1.2021

”Kielitaidottomat turvapaikanhakijat siivosivat päiväkoteja Espoossa lähes palkatta – ihmiskauppaa kitketään poliisin erikoisjoukolla” HS 17.1.22022

”HS:n selvitys ihmiskauppatutkinnoista johti apulaisoikeuskanslerin ankaraan arvosteluun ja rikostutkintaan: Poliisissa lainvastaisia ratkaisuja ja vakavia puutteita osaamisessa” HS 28.12.2021

”Ulkomaalaisten työntekijöiden huonoa ja jopa rikoslista kohtelua esiintyy ympäri Suomea, pahimmillaan kyse ihmiskaupasta” HS 20.12.2021

TEM ja STM asettavat työryhmän, joka etsii keinoja ehkäistä väärinkäytöksiä ulkomaisten työntekijöiden majoitusoloissa” HS 8.10.2021

”Lahtelainen ravintoloitsija pimitti kahdelta kielitaidottomalta työntekijältä lähes 100 000 euron palkat – teetti vähintään 12 tunnin työpäiviä seitsemänä päivänä viikossa” HS 24.3.2021

”Ibrahim näki nälkää ja nukkui päiväkodeissa, joita siivosi – Siivousfirmoissa Suomessa työskentelee ihmisiä, jotka eivät saa

palkkaa, ja yritykset saavat jatkaa riistoa ilman seuraamuksia” HS
10.1.2021

”KRP: Rakennusalan talousrikosvyyhti johti syyteharkintaan – Krp epäilee, että sadat tekivät pimeää työtä, veroja kierrettiin miljoonilla ja jätteitä kuljetettiin Viroon” HS 18.1.2019

”Poliisi tutkii epäily ravintolatoimintaan liittyvää ihmiskauppaa Tampereella” HS 1.10.2021

”Poliisi epäilee miestä ihmiskaupasta, uhrina oma puoliso” HS
19.8.2021

”Tein asiakkaani puolesta rikosilmoituksen syyskuussa 2018, mutta tutkintaa ei ole vielä kukaan aloitettu” Lukijan mielipide HS 31.1.2022

”Poliisi seksuaali- ja lähisuhdeväkivaltatutkinnassa isoja ongelmia – apulaisoikeuskansleri käynnistää selvityksen” HS 29.1.2022

Poliisien määrä

Poliisien määrä nousee jatkuvasti esille poliitikkojen puheissa ja mediassa. Kokoomuksen eduskuntaryhmä ilmoitti syyskuussa 2021 olleensa valmis tekemään poliisin rahoituksesta välikysymyksen, jos hallitus ei korjaisi poliisin toimintaa vaarantavaa budjettiesitystään samalla viikolla. Hallitus hoitikin tarvittavat määrärahat, joten se vältti välikysymyksen.

Helsingin Sanomien poliisijuttu

Helsingin Sanomat käsitteli 30.1.2022 Paavo Teittisen jutussa poliisin luotettavuutta ja samalla poliisien määrää ja sen vaikutuksia poliisin toimintaan.

Kirjasta ilmenee polisin henkilötyövuosien kehitys vuosina 2000-2021. Taulukko kertoo, että määrä oli alimmillaan vuonna 2018, jolloin se oli 7202. Rajamäen ministerikautena se oli korkeimmillaan 7 825 ja alimmillaan 7 592 henkilötyövuotta.

Rajamäen aikana poliisin määrärahojen alueellisessa jakamisessa otettiin huomioon harvaan asutut alueet siten, että harvan asutuksen ja pitkien etäisyyksien kerroin nostettiin poliisiosaston esittämää suuremmaksi. Siten määrärahoja ohjattiin aikaisempaa enemmän Oulun, Lapin ja Itä-Suomen lääneihin. Tämä niin sanottu harva-kerroin poistettiin Rajamäen mukaan jo vuonna 2008. Rajamäki toteaa, että sisäministeri Anne Holmlund poisti harva-kertoimen ja Holmlund taisi sanoa eduskunnassa, että Rajamäen virhe oli nyt korjattu.

Demokraatin verkkojulkaisussa 25.8.2021

(<https://demokraatti.fi/poliisin-rah-at-kuohuttavat-nyt-puhuentinen-sisaministeri-palatsin-rakentaminen-oli-virhe/>) Rajamäki sysää vastuuta seuraajalle sisäministerinä eli Anne Holmlundille poliisin koulutusmäärien laskemisesta. ” Kokoomus rakensi silloin taitavasti asiaa niin, että Rajamäki koulutti poliiseja työttömiksi. Tämä oli se slogan, jota lyötiin kansalle”, Rajamäki muistelee.

Samalla Rajamäki kertoo pysyvästä linjauksestaan, ettei liikkuvasta poliisista käydä tuhoamiskeskustelua. Liikkuvan poliisin lakkautta-

minen oli hänen mukaansa virhe. Päätöstä tehtäessä Rajamäen oma puolue sosialidemokraatit olivat hallituksessa. Rajamäen lisäksi yksi muu Sdp:n kansanedustaja äänesti lakkauttamisesitystä vastaan.

Mainitussa Teittisen jutussa todetaan poliisijohdon kokevan poliitikkojen pyrkimyksen ohjata poliisin toimintaa olevan tempoilevaa ja vaikeuttavan poliisin työtä. Poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen mainitsee ”hallituksen painotukset harvaan asutuille alueille sekä ihmiskaupan torjuntaan, ja aiemmin vihapuheeseen”.

Rajamäen jälkeen sisäministereinä olivat ennen nykyistä Sanna Marinin hallitusta Anne Holmlund, Päivi Räsänen, Petteri Orpo, Paula Risikko ja Jouni Mykkänen. Nykyhallituksessa sisäministerinä on Maria Ohisalo sijaisenaan Krista Mikkonen.

Vastaavasti poliisiksi opiskelevien sisäänottomääriä pudotettiin Rajamäen kauden jälkeen selkeästi aina vuoteen 2017 asti vuotta 2010 lukuun ottamatta. Tämä on yhdessä poliisin eläköitymiskehityksen kanssa vaikuttanut poliisivahvuuden kehitykseen.

Toimitilakulut poliisin kuluissa

Teittisen jutussa käsitellään myös poliisin toimitilakuluja ja niiden vaikutusta poliisin toimintaan. Jutun mukaan ”toimitila kulut kasvavat vuosina 2017-2022 noin 17 miljoonaa ja itc-menot noin 22 miljoonaa euroa”. Kolehmainen on todennut, ettei näihin kuluihin ”voida vaikuttaa oikeastaan mitenkään”.

Jutussa ei kerrota siitä, miten vuosina 1999-2002 toteutetut poliisi- ja oikeustalohankinnat vaikuttavat edelleen toimitilakuluihin.

Kirjassa kerrotaan siitä, miten rakennusurakoissa ja tilojen vuokrauksissa oli kierretty kilpailutusmääräyksiä ja toteutettu hankintoja jopa ilman kilpailutusta. Vuokrasopimuksia oli tehty 25 ja jopa 30 vuodeksi. Näillä toimenpiteillä valtiolle aiheutettiin kymmenien miljoonien lisäkulut.

Valtiontalouden tarkastusviraston kihlakunnanvirastojen ja poliisin erillisyyksiköiden toimitilahankkeita koskevassa, vuonna 2005 julkaistussa tarkastuskertomuksessa 93/2005 (<https://www.vtv.fi/julkaisut/kihlakunnanvirastojen-poliisin-erillisyyksikoiden-toimitilahankkeet/>) kerrotaan yksityiskohtaisesti havaituista puutteista ja annetaan suosituksia.

Kertomus koski vuosia 1998-2003 ja sen mukaan ” Vuokramenot henkilöä kohti ovat kasvaneet 20.299 markasta/hlö 25.368 markkaan/hlö (25 %). Edellä esitetyt reaalisen kasvun luvut osoittavat poliisin erillisvirastojen toimitilojen taloudellisuuden heikentyneen vuosina 1998- 2003.” Kertomus tarjoaa mielenkiintoista luettavaa asiasta enemmän kiinnostuneille.

On selvää, että toimitilakulut vaikuttavat haitallisesti poliisin toiminnan määrärahoihin vielä vuosia, koska vuokrasopimukset on tehty niin pitkiksi ajoiksi.

Poliisihallinto

Kirjassa käsitellään Rajamäen kritisoimaa poliisin toimintaedellytysten heikentämisestä poliisihallitusta ja siis hallintoa paisuttamalla.

Entinen komisario Heikki Mansikka-aho väitteli aiheesta ” Poliisi, mistä tulet, minne menet? Valtionhallinnon rakenneohjelmien tavoitteiden toteutumisen arviointi poliisin hallintorakennemuutoksissa” (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2089-8>).

Tampereen yliopiston julkaisemassa väitöstilaisuuden tiedotteessa todetaan väitöskirjan sisällöstä muun muassa seuraavaa: ”...turvallisuuspalveluja ei voi ongelmitta keskittää. Tutkimuksen mukaan poliisitoiminnan tärkeimmät palvelualueet, kuten hälytystoimintavalmiusajat ja rikostutkinnan teho ovat merkittävästi heikentyneet. Tämä näyttää johtuvan poliisipalvelujen keskittämisestä ja erityisesti poliisin operatiivisen henkilöstön vähentämisestä.

Tutkimuksen kokonaisarvion mukaan rakennemuutokset ovat merkinneet kansalaisille yhteiskunnan sisäisen turvallisuuden tilan heikkenemistä, joka näyttäytyy etenkin maakuntien pääkaupunkien ulkopuolisilla alueilla turvallisuustyhjiöinä. Tutkimuksen mukaan turvallisuuspalveluja tuottavan poliisin on jatkossa kiinnitettävä enemmän huomiota asiakasnäkökulmaan.

Mansikka-ahon tutkimuksen mukaan poliisilla on mahdollisuus saavuttaa toiminnoissaan parempi vaikuttavuus ja tuloksellisuus madaltamalla merkittävästi jäykkää johtamis- ja linjaesikuntaorganisaatorakennetta ja hajauttamalla päätösvaltaa sekä vertikaalisesti että horisontaalisesti.

— Vallitsevan tilanteen korjaamiseksi valtakuntaan on perustettava poliisille yhden viraston organisaatiomalli. Sen alle on muo-

dostettava matala, hyvinvointialueita myötäilevä divisioonarakenne, jossa henkilöstön voimavarat ja osaaminen pystytään nykyistä tehokkaammin hyödyntämään, Mansikka-aho sanoo.

—Tämän lisäksi on asetuksella määriteltävä kunnan asukasmäärän mukaan se taso, milloin kunnassa tulee olla aluepoliisi.”

Demokraatin verkkojulkaisussa Rajamäki ruotii poliisihallinnon kasvattamista ja kertoo: ”Minun maailmassani ei ollut palatsia”. Palatsilla hän viittaa poliisihallitukseen, jota hän kirjassa kutsuu ”Paateron palatsiksi”. Hän käyttää kovaa kieltä asiasta. ” herrat lentelivät lentokoneilla päivärahoineen” ja että ”johdolle syntyi kallis suojatyöpaikkarakenne”.

Ulkopuolinen selvitys

Sisäministeriö ja valtiovarainministeriö päättivät marraskuussa teettää 2021 ulkopuolisen selvityksen poliisin määrärahojen käytöstä ja määrärahan riittävyyteen liittyvistä tekijöistä. Sisäministeriö asetti selvityshenkilöiksi maakuntaneuvos Timo Kietäväisen, professori Lasse Oulasvirran ja professori Roope Uusitalon. Heidän tehtävänä on ollut luovuttaa yhteinen selvitys ministeriöille 31.1.2022 mennessä.

Tehty selvitys. Sisäministeriö ja valtiovarainministeriö tiedottivat sisäministeri Krista Mikkoselle 9.2.2022 luovutetusta selvityksestä (<https://valtioneuvosto.fi/documents/1410869/4024872/polii->

sin+m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4raho-
jen+k%C3%A4ytt%C3%B6+ja+m%C3%A4%C3%A4r%C3
%A4rahojen+riitt%C3%A4vyys+-ra-
portti+09022022.pdf/c14ca5e8-e5c1-a8d5-fecf-
7f9d818c3d99/poliisin+m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4ra-
ho-
jen+k%C3%A4ytt%C3%B6+ja+m%C3%A4%C3%A4r%C3
%A4rahojen+riitt%C3%A4vyys+-ra-
portti+09022022.pdf?t=1644397089988) otsikolla "Poliisitoi-
minnan kustannukset ovat kasvaneet määrärahatasoa nopeammin".

Tiedotteessa kerrotaan seuraavaa:

"Selvityksessä on kartoitettu poliisin määrärahojen käyttöä ja kohdentumista sekä arvioitu syitä, miksi poliisin vuodesta 2017 vuoteen 2021 vuosittain nousseet määrärahat eivät ole riittävät suhteessa poliisin menoihin ja tehtäviin.

– Poliisin näkökulmasta ongelma on, että toiminnan perusrahoitus ei ole riittävää ja sitä joudutaan säännöllisesti paikkaamaan pääosin määräaikaisella lisärahoituksella. Tämän seurauksena toiminnan pitkäjänteinen suunnittelu tai kehittäminen ei ole mahdollista parhaalla mahdollisella tavalla, selvityshenkilöt toteavat raportissaan.

Perusrahoituksen riittämättömyyttä on katettu lisäbudje-teilla

Poliisille myönnetty määrärahat ovat kasvaneet tasaisesti vuodesta 2017. Tästä huolimatta poliisin määrärahatarpeet ovat säännöllisesti ylittäneet talousarviossa poliisille osoitetut resurssit: talousarvion mukaiset määrärahat eivät ole yhtenäkkään vuonna 2017 jälkeen riittäneet kattamaan poliisin menoja. Poliisin määrärahoja on toistuvasti paikattu lisäbudjetissa, ja nämä menolisäykset ovat tyypillisesti olleet määräaikaisia ja koskeneet vain yhtä vuotta.

Selvityshenkilöiden mukaan ilman menojen sopeutusta tai määrärahojen tasokorotusta poliisihallinnon esittämien resurssitarpeiden ja budjetin määrärahojen ero tulee kasvamaan tulevina vuosina. Raportissa todetaan, että vuoden 2024 kehyspäätöksen ja sisäministeriön menoehdotuksen välillä on jo 90 miljoonan euron ero.

Suurin osa poliisin menoista on henkilöstömenoja

Määrärahaselvityksen mukaan ylivoimaisesti suurin osa poliisin menoista on henkilöstömenoja. Vuonna 2020 henkilöstömenot kattivat 69 prosenttia poliisin määrärahoista. Henkilöstömäärän kehitys on merkittävin poliisitoimen kokonaiskustannusten kehitykseen vaikuttava tekijä. Henkilöstömenot ovat samalla lähes ainoa menoerä, joka joustaa käytettävissä olevien resurssien mukaan, koska valtaosa muista menoista on eri tavoin sidottuja, esimerkiksi eri valtion palvelukeskusten kanssa tehdyistä sopimuksista aiheutuvia maksuja.

Poliisien määrä laski vuodesta 2010 vuoteen 2017 finanssikriisin jälkeisten säästötoimenpiteiden seurauksena. Vuodesta 2018 lähtien poliisien määrä on kasvanut. Poliisi arvioi kasvattavansa henkilöstöresursseja hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti 7500 poliisihenkilötyövuoteen vuonna 2022.

Rikostorjuntaan käytetään eniten resursseja, valvonnan resurssit pienentyneet

Toiminnoittain tarkasteltuna rikostorjuntaan käytetään eniten resursseja. Valvonnan resurssit ovat pienentyneet ja hälytystoiminnan menot kasvaneet. Hälytystoiminnan palvelukykyä on priorisoitu, mutta esimerkiksi rikoslakirikosten tutkinta-aika on pidentynyt ja kaikkien rikosten selvitysmäärä laskenut. Myös avoimena olevien talousrikosten määrä on kasvanut ja käsittelyaika pidentynyt.

Niukkojen resurssien olosuhteissa poliisilaitokset ovat kehittäneet operatiivista toimintaansa monin tavoin, mm. ottamalla käyttöön yleispoliisitoiminnan mallin. Siinä pienillä poliisiasemilla (6-12 poliisia) kaikki poliisit toimivat sekä valvonta- ja hälytystehtävissä että rikostutkinnassa. Lisäksi he voivat hoitaa erilaisia neuvonta-, valitus- ja lupapalveluun sekä -valvontaan liittyviä tehtäviä. Toimissaan virkapukuisina he ovat omiaan lisäämässä poliisin näkyvyyttä ja sitä kautta turvallisuuden tunnetta.

ICT-menot ja toimitilamenot kasvaneet eniten

Selvityksestä käy ilmi, että nopeimmin kasvaneita menoeriä ovat toimitila- ja ICT-menot. Poliisin tilakustannukset veivät 8,8 prosenttia määrärahoista ja ICT-menot 9,5 prosenttia. Yhteensä poliisin

ICT-menot kasvoivat vuosien 2010 ja 2021 välillä 42 miljoonalla eurolla. Valtaosa näistä on ostoja valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorilta. Poliisin maksut Valtorille ovat kasvaneet vuodesta 2017 vuoteen 2020 lähes 57 prosenttia. Voimakkaasta poliisin ICT-menojen kasvamisesta huolimatta sen investointivelka on huolestuttavan suuri.

Poliisin tietojärjestelmien kehitystyö on auttanut varmistamaan palvelujen toimivuutta poliisien määrän vähentyessä menneinä vuosina. Esimerkiksi lupahallinnossa on kehitetty sähköistä asiointia toiminnan tehostamiseksi ja asiakaspalvelun parantamiseksi. Esimerkiksi sähköinen asiointi passien hakemisessa on ollut menestys. Myös operatiivisella puolella on hyvin toteutettuja hankkeita, kuten automaattinen rekisterikilpien lukujärjestelmä REVIKA.

Toisaalta osa tietojärjestelmähankkeista on epäonnistunut. Monet tärkeät kehityshankkeet ovat viivästyneet. Näin on käynyt muun muassa asetietojärjestelmälle, joka on jouduttu kilpailuttamaan kolmeen kertaan. Raportin mukaan haasteita aiheuttaa muun muassa poliisin IT-henkilöstön liian vähäinen määrä. Kehitettävää on raportin mukaan myös hankkeiden johtamisessa.

Poliisin toimitilamenot ovat kasvaneet 20 miljoonalla eurolla vuodesta 2010, mutta investointivelka on kasvanut eikä kunnossapitotoimista ole kyetty huolehtimaan riittävästi. Osassa toimitiloja on esimerkiksi sisäilmaongelmia. Valtaosa poliisin käyttämistä tiloista

on vuokrattu valtion liikelaitos Senaatilta. Selvityshenkilöiden mukaan yhteistyössä poliisin ja Senaatin välillä on ongelmia, joskin yhteistyö on viime aikoina parantunut.

Selvityshenkilöt korostavat, että ulkoistettujen palvelujen, eli Senaatin, Valtorin ja Palkeiden osalta on parannettava asiakkaiden vaikutusmahdollisuuksia palveluiden laatuun sekä huolehdittava siitä, että valtionhallinnon tukipalvelujen tarjoajat toimivat tehokkaasti ja kokonaistaloudellisesti edullisesti.

Lainsäädäntöuudistukset tuoneet poliisille uusia tehtäviä

Poliisi on viime vuosina saanut myös uusia tehtäviä. Myös olemassa olevan lainsäädännön muutoksilla on vaikutusta poliisin määräraha-tarpeeseen. Selvityshenkilöt kiinnittävätkin raportissaan huomiota lainsäädäntöuudistusten taloudellisten ja viranomaisvaikutusten arviointiin ja arvioiden läpinäkyvyyteen.

Raportissa todetaan, että poliisitoiminnasta puuttuu systemaattinen erilaisten lakiuudistusten ja lakimuutosten aiheuttamien kustannusten jälkiseuranta.

Selvityshenkilöt ehdottavat poliisin talousasiain yhteistyöryhmän perustamista

Selvityshenkilöt ehdottavat johtopäätöksissään myös kehittämistoimia. Ensimmäinen ehdotus koskee poliisin rahoituksen jakamista talousarviossa nykyistä täsmällisemmin välittömiin henkilöstökuluihin (mukana koko henkilöstö), tilakustannuksiin, ICT-kuluihin sekä

ajoneuvoihin ja muihin hankintoihin. Nykyisin poliisin rahoitusta ohjataan lähinnä poliisihenkilöiden lukumäärän perusteella. Sen seurauksena ICT:n, toimitilojen sekä ajoneuvojen ja muu varustelu on jäänyt vähemmälle huomioille, vaikka näiden kustannukset ovat kasvaneet voimakkaasti.

Toisena ehdotuksenaan selvityshenkilöt esittävät poliisin talousasiain yhteistyöryhmän perustamista. Ryhmän tehtävänä olisi erityisesti käsitellä henkilöstön, ICT:n, toimitilojen sekä ajoneuvojen ja muiden varusteiden useamman vuoden kehittämissuunnitelmaa, joka helpottaisi osaltaan talousarvioiden laatimista. Yhteistyöryhmässä arvioitaisiin myös poliisin lakisääteisissä tehtävissä tapahtuneiden lain ja muiden säädösten taloudelliset vaikutukset mieluusti jo ennen lakiesitysten tai muiden säädösten antamista sekä jälkikäteen. Yhteistyöryhmä koostuisi sisäministeriön, valtiovarainministeriön ja Poliisihallituksen virkahenkilöistä. Työhön voisi kutsua myös muita asiantuntijoita valtionhallinnosta.

Muut ehdotukset koskevat henkilöstö-, ICT-, toimitila- sekä ajoneuvokaluston ja muiden varusteiden kehittämistä sekä poliisin hallinnon ja tukitoimintojen kehittämistä.”

Tutkimuksen ja selvityksen vaikutukset

Nähtäväksi jää, millä tavalla tehty selvitys ja Mansikka-ahon tutkimus vaikuttavat poliisin määrärahoihin ja poliisihallinnon kehittämiseen lähivuosina.

Pimeän ulkomaisen työvoiman torjunta

Pimeä ulkomainen työvoima on aina vääristänyt työmarkkinoita. Se on saattanut työntekijät haavoittuvaan asemaan suhteessa työnantajan, tuonut tällaista työvoimaa käyttäville tahoille perusteetonta kilpailuetua ja tarjonnut mahdollisuuden talousrikollisuudelle, ihmiskaupalle ja maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan väärinkäytölle.

Ulkomaalaisvalvonta

Rajamäki kirjoittaa Uuden Suomen blogissaan 26.8.2021, että "Viime vuonna Etelä-Suomen rakennusalan ulkomaalaisvalvonnassa törmättiin 70 % sti ongelmiin työehdoissa ja palkoissa. Ravintolalalla puutteita oli 80 % tarkastuksista.

Näihin ongelmiin ei puututa syitä ratkaisemalla tai estämällä. Valvontaa heikennetään ja sanktiot ja rangaistukset puuttuvat ja ovat vitsi.

Pimeän ulkomaisen työvoiman valvontayksikkö (PUT), jonka perustin sisäministerinä 2003, hävitettiin Paateron ja kokoomuksen aikana 2008. Nyt hyvää tarkoittaen pyritään hakemaan suoja ihmiskaupan uhreille mutta kajoamatta räikeintä ihmisarvoa loukkaavien "yrittäjien" etuihin tai asemaan."

Aluehallintovirasto valvontatarkastuksista

Aluehallintovirasto piti 29.10.2020 tiedotustilaisuuden aiheena "Rakennusalan valvontahavainnot: ulkomaalaisvalvonta Etelä-Suo-

messa”. Esitysaineistossa (<https://www.tyosuojelu.fi/documents/14660/10825680/Rakennusalan+ulkomaalaisvalvonta+-+verkkoseminaari+29102020.pdf>) todetaan muun muassa seuraavaa:

Rakennusalan havainnot olivat Etelä-Suomessa vuosilta 2017–2020. Rakennusalan ulkomaalaisvalvontaan liittyviä tarkastuksia oli tehty yhteensä 816. Työnteko-oikeudettomia ulkomaalaisia on kohdattu vuosina 2017–2020 yhteensä 93 rakennusalan tarkastuksissa.

Työnteko-oikeudettomasta työskentelystä oli näyttänyt viime vuosina tulleen yhä yleisempää Etelä-Suomen rakennustyömailla.

Työnteko-oikeudettomia ulkomaalaisia oli kohdattu 1.1.2019 jälkeen lähes 29 %:ssa niistä rakennusalan tarkastuksista, joissa asiaa oli arvioitu. Keskeisimpänä yksittäisenä syynä olivat kolmannen maan kansalaiset, joilla oli lupa toiseen EU-maahan. Vuoden 2017 alusta oli havaittu yhteensä 274 työnteko-oikeudettonta ulkomaalaista työntekijää.

Vuosien 2018–2020 ulkomaalaisvalvonnassa havaittiin palkkauksessa puutteita 54 %:ssa tarkastuksista (90/168). Viidessä tarkastuksella palkkausta ei pystytty arvioimaan. Suurimmat puutteet koskivat ylityökorvauksia ja muita lisiä.

Rakennusliiton jatkuva huoli

Rakennusliitto kohtaa jatkuvasti pimeän työvoiman käyttöön liittyviä ongelmia. Rakennuksilla työskentelee kymmenistä maista tulleita työntekijöitä. Koska useimmat heistä eivät osaa suomea, heillä

ei ole edellytyksiä ymmärtää sitä, mistä sopivat työnantajien kanssa ja mitä alan työehtosopimuksessa on sovittu. Seuraukset ovat moninaisia kuten esimerkiksi seuraava Facebook-päivitys kertoo.

Rakennusliiton eteläisen alueen päällikkö Vilppu Oikarinen kirjoitti helmikuun alussa 2022 Facebookissa asiasta seuraavaa:

” Tämän päivän polttavin ongelma on ulkomaisten työntekijöiden järjestelmällinen siirtäminen työsuhteesta tapahtuvasta työstä kevytyrittäjiksi.

Käytännössä tämä tapahtuu ilman työntekijän suostumusta. Näitä ulkomailta tulevien kielitaidottomien ihmisten huijauksia tapahtuu päivittäin. Isoja urakoita annetaan yrityksille, joilla ei ole työntekijöitä ollenkaan. Ulkomaisia työntekijöitä harhautetaan luulemaan, että kaikki on kunnossa ja valhe paljastuu vasta muutaman kuukauden kuluttua. Silloin palkan tai palkkion saaminen loppuu ja työntekijät/kevytyrittäjät heitetään pihalle.

Laskutuspalveluyritykset mainostavat sivuillaan yrityksille, että siirtäkää työntekijänne kevytyrittäjiksi. Mainoksissa luvataan ettei työaikalakia tarvitse noudattaa, sairauslomista ei tarvitse maksaa, vain tehdyistä tunneista korvaus ja tarvittaessa töihin kutsuttava työsuhteen ja/ tai kevytyrittäjyyden muoto. Bisnes on äärettömän tuottavaa.

Suomen kieltä ymmärtämättömille työntekijöille annetaan suomen kielellä kirjoitettu sopimusmalli. Sopimuksessa puhutaan aluksi työsuhteesta ja lopuksi kevytyrittäjyydestä, tai jotain siltä väliltä. Palkka tehdystä työstä muodostuu suurimmaksi osaksi verottomista korvauksista, kuten päivärahoista ja kilometrikorvauksista, jotka

vähennetään verollisen palkan päältä. Lopusta pidätetään vero, mutta kaikki muut sotumaksut jätetään usein maksamatta. Näitä ns kevytyrittäjiä on varovaisen arvion mukaan liki kaksisataatuhatta. Näin se työllisyys kohenee. Ulkomailta ei käytännössä haluta suorittavaan portaaseen muuta kuin halpatyövoimaa. Näin on aina ollut ja näin on oleva.”

PUT-yksikkö

Kirjassa kerrotaan Rajamäen ministerikaudella, vuonna 2004 perustetusta PUT-yksiköstä, jonka tehtävänä oli yhteistyössä poliisin muiden yksiköiden ja eri viranomaisten kanssa paljastaa ja tutkia laittoman ulkomaisen työvoiman käyttöä. Kirjassa kerrotaan myös muun muassa tarkastuksista ja esimerkiksi pääministerin virka-asunnon peruskorjauksessa käytetystä pimeästä työvoimasta.

Hankkeena toteutettu valvonta siirrettiin ylijohdon linjauksen mukaisesti osaksi Keskusrikospoliisin pääosaston reaaliaikaista talousrikostorjuntaa. Rajamäki kirjoittaa blogissaan 26.8.2021, että PUT-yksikkö ”hävitettiin Paateron ja kokoomuksen aikana.”

Rajamäki arvostelee siirtoa ja katsoo, että ”tuolloin hävitettiin laittoman työvoiman käytön ja ihmiskaupan valvonnan osaajat samalla, kun ihmiskaupat ja työorjuudesta on tullut valvonnan heikentymisen kautta vakavaksi yhteiskunnalliseksi epäkohdaksi”.

Kirjassa on myös kerrottu Rajamäen toiminnasta kansanedustajana tässä asiassa ministerikauden jälkeen.

Ulkomaalaislain lisäys

Rajamäki arvostelee ulkomaalaislain lisäystä, joka tuli voimaan 1.10.2021 ja joka mahdollistaa oleskeluluvan jatkamisen ilman mitään ammattirajoituksia.

Lain mukaan ”Ulkomaalaiselle myönnetään jatkolupa uuden työn hakemista tai yritystoimintaa varten, jos on perusteltua aihetta epäillä, että hänen työnantajansa on merkittäväällä tavalla laiminlyönyt velvollisuuksiaan hänen työnantajanaan tai muulla tavalla hyväksikäyttänyt häntä.

Oleskelulupa myönnetään jatkuvaluonteisena yhdeksi vuodeksi edellisen oleskeluluvan päättymisestä. Oleskeluluvan myöntäminen ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu. Oleskelulupa voidaan myöntää yhden kerran kutakin 1 momentissa tarkoitettua laiminlyöntiä tai hyväksikäyttöä kohden.

Jos ulkomaalaiselle on myönnetty oleskelulupa 1 momentin perusteella, hänen perheenjäsenelleen myönnetään oleskelulupa 47 §:n 3 momentin perusteella.”

Rajamäki kirjoittaa blogissaan 17.2.2021, että ”Ministeri Ohisalon ja vihreiden pääpaino on kielteisen päätöksen moneen kertaan saaneiden turvapaikanhakijoiden oleskelun laillistaminen. Siihen riittää tarvittaessa lumetyön hyväksyminen.

Jälleen vihreät sinisilmäiset arvot kohtaavat kovat harmaat markkinavoimat ja tavoitteena on edistää myös halpatyömarkkinoiden vahvistamista sekä saatavuusharkinnan poistamista.

Suomalainen köyhyys ja nuorten työllisyyteen ja tulevaisuuteen liittyvään epävarmuuteen liittyvät vaikutukset sivuutetaan. On myös muistettava, että suojelun tarpeessa olevien pakolaisten auttaminen ja kotouttaminen edellyttää kansallisen eheyden ja hyväksyttävyyden turvaamista.”

Rajamäki katsoo blogissaan 26.8.2021, että ”nämä säännökset mahdollistavat maahantulosäännösten kiertämisen. Työntekijä voisi hakeutua tarkoituksella huonojen työehtojen piiriin tai perättömästi esittää, että on hyväksi käytetty. Työnantaja voisi myös auttaa työntekijää jäämään maahan laiminlyömällä tahallaan velvoitteensa. Sanktiot ovat varsin lieviä. Maksimissaan rangaistus olisi peräti, ettei 6 kuukauteen voi rekrytoida ulkomailta!”

Rajamäki viittaa blogissaan myös siihen, että ” Ohisalon ja työ- ja tasa-arvovaliokunnan pj Anna Kontulan esityksen mukaan työntekijän kirjallinen selvitys tai suullinen kuuleminen riittää näytöksi työnantajan moitittavasti menettelystä ja laajentaisi työskentelyoikeutta tai työnhakuluvan saamista. Pelkkä ”perusteltu aihe riittäisi.”

Työvoima- ja turvapaikkapolitiikka

Rajamäki on ministeriaikanaan ja sen jälkeen korostanut, ettei turvapaikkapolitiikka ole työvoimapoliittisen maahanmuuton kanava.

Aktiivinen maahanmuuttopolitiikka ei voi tarkoittaa turvapaikkajärjestelmän väärinkäytösten hyväksymistä.

Hän kirjoittaa blogissaan 30.9.2021 siitä, että "Europol arvioi, että EU:n alueelle saapuvista laittomista maahantulijoista puolet salakuljetetaan alueelle järjestäytyneiden rikollisjärjestöjen toimesta. Ihmiskaupan uhreista n. 70 % on naisia.

Sisäasiainministeriön ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma hyväksyttiin 24.10.2005. Tavoite oli nykyisen lainsäädännön tehokkaampi tulkinta, rikostorjunnan tehostaminen ja parempi ihmiskaupan uhrien tunnistaminen. Linjaukseni oli ministeriökoh- taisten ihmiskaupan vastaisten suunnitelmien laatiminen ja toi- meenpanon koordinointi eri ministeriöiden välillä.

Laittoman maahanmuuton ja ihmissalakuljetuksen suurin vetovoim- tekijä on laittomat työmarkkinat. Suomi on ajelehtinut kaksien työmarkkinoiden ja pimeän ulkomaisen työn hyväksikäytöllä tilan- teeseen, jossa toiminta uhkaa tulla talouden, hallinnon ja politiikan rakenteisiin."

Sisäministeriön toimintaote

Rajamäki katsoi blogissaan 26.8.2021, että "sisäministeriön nykyi- nen ote on hämärtynyt. Ihmiskaupan ja työorjuuden sekä halpa- työn tultua maan tavaksi torjuntaa ei hahmoteta. Ihmiskaupan tor- juntaryhmää perustetaan ja ministeriltä loppuu rahat mutta Elo- kapinan telttailun tukemiseen sitä kyllä riittää. Nyt pettää johta- minen!"

Tutkintaryhmä. Vuoden 2020 lopulla Suomeen perustettiin poliisin valtakunnallinen ihmiskauppaan erikoistunut tutkintaryhmä, joka sijoitettiin Helsingin poliisiin. Erikoisryhmässä on yhdeksäntoista henkeä ja se tutkii pääasiassa haastavimpia ja laajamittaisia ihmiskaupparikoksia sekä niiden lähirikoksia. PUT-ryhmän vahvuus oli Rajamäen sisäministerikauden lopussa 35.

Ilmiön pysyvyys. Eri tavoin esille tulleet tapaukset osoittavat, ettei ilmiö ole kadonnut, vaan pikemminkin hakenut uusia muotoja, jolloin tutkinta vaatii entistä enemmän työtä myös kansainvälisesti.

LISÄÄ MAAHANMUUTTO- JA TURVAPAikka-ASIOISTA

Kirjassa on käsitelty laajasti näitä asioita (ss. 76-121) sekä Rajamäen ministerikauden jälkeistä toimintaa kansanedustajana ja siten muutoin aktiivisena toimijana maahanmuutto- ja turvapaikka-asioissa (ss. 215-226).

Vuonna 2021 nousivat keskusteluun etenkin paperittomien aseman järjestelyt sekä perheenyhdistämisen yhteydessä edellytetyt tulorajat. Taustana tälle on ollut se, että Suomesta haki vuonna 2015 kaikkiaan 32 000 ihmistä turvapaikkaa. Suomessa on noin 3 000 turvapaikkataustaista ihmistä, joka tulivat Suomeen vuosina 2015 ja 2016 ja jotka eivät ole poistuneet tai joita ei ole voittu poistaa maasta kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen.

Asiaa monimutkaistaa se, että hakiessaan uudelleen turvapaikkaa, nämä ihmiset ovat toistuvasti turvapaikkajärjestelmässä. Uusintahakemuksineen ja valituksineen käsittelyyn kuluu paljon aikaa, työaikaa ja rahaa.

Sisäministeriö on ilmaissut haluavansa ehkäistä sitä, etteivät nämä ihmiset syrjäytyisi ja joutuisi rikosten taikka ihmiskaupan kohteiksi, vaan pääsisivät osalliseksi yhteiskuntaa ja etteivät he muodostaisi eräänlaista "varjoyhteiskuntaa" tähän yhteiskuntaan.

Ministeriössä on pohdittu mahdollisuutta myöntää näille ihmisille oleskelulupa pitkän oleskeluajan perusteella. Edellytykseksi on katsottu se, etteivät he ole syyllistyneet rikoksiin.

EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikka

Kirjassa kerrotaan (ss. 86-93) Suomen EU-puheenjohtajakaudellaan esittämää ja EU:ssa käsiteltyä mallia EU:n rajavalvonnasta sekä maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikasta.

Kari Rajamäki kirjoittaa blogissaan 17.2.2021 "EU:n hyväksyttävyyden syntyä turvallisuudesta" seuraavaa:

"Suomen puheenjohtajuuskaudella 2006 ajettiin läpi laajennettu yhteisvastuun malli rajavalvonta-, maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikassa. Emme hyväksyneet Välimeren maiden menettelyä, jossa lähes kaikki luvatta saapuneet henkilöt siirtyivät automaattisesti manner-Eurooppaan.

Tarjottiin keppiä ja porkkanaa. Halusimme varmistaa, että laittomasti saapuneet saivat asianmukaisen kohtelun siinä jäsenvaltiossa, johon he ensin saapuivat. Saapumisvaltion rekisteröinti laittomasti saapuneiden osalta biometrisin tunnistein korvattaisiin yhteisön varoista merkittävältä osin mukaan lukien oleskeluluvan myöntäminen tai henkilön palauttaminen lähtömaahan.

Sisäministerimme ei ole pitänyt esillä EU:n sisä- ja oikeusasioiden neuvoston kokouksissa komission tavoitteita edistää tämän Suomen perinnön vahvistamista luoda sujuva turvapaikkaprosessi luvattomasta rajanylityksestä tarvittaessa aina aktiiviseen palauttamiseen.

Ministeri Ohisalon ja vihreiden pääpaino on kielteisen päätöksen moneen kertaan saaneiden turvapaikanhakijoiden oleskelun laillistaminen. Siihen riittää tarvittaessa lumetyön hyväksyminen. Jälleen vihreät sinisilmäiset arvot kohtaavat kovat harmaat markkinavoimat ja tavoitteena on edistää myös halpatyömarkkinoiden vahvistamista sekä saatavuusharkinnan poistamista.

Suomalainen köyhyys ja nuorten työllisyyteen ja tulevaisuuteen liittyvään epävarmuuteen liittyvät vaikutukset sivuutetaan. On myös muistettava, että suojelun tarpeessa olevien pakolaisten auttaminen ja kotouttaminen edellyttää kansallisen eheyden ja hyväksyttävyyden turvaamista.”

Hallitusohjelman kirjaukset

Sanna Marinin hallitusohjelmassa todetaan turvapaikka- ja pakolaispolitiikasta näiltä osin seuraavaa:

”Käynnistetään lakimuutos ulkomaalaislain muuttamiseksi siten, että säilöönnotolle ja asumisvelvollisuudelle vaihtoehtoisena vähemmän rajoittavana ja yhteiskunnan kannalta tarkoituksenmukaisempaan turvaamistoimena säädetään kielteisen oleskelulupapäätöksen saaneen henkilön tekninen valvonta.

Selvitetään yli 15-vuotiaiden lasten säilöönoton vaihtoehtoja.

Hallitus kehittää lainsäädäntöä ja soveltamiskäytäntöä sen edistämiseksi, että työllistyneet kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneet voivat nykyistä joustavammin saada oleskeluluvan työn perusteella. Selvitetään perheenyhdistämiseen liittyviä ongelmia sekä kansainvälistä suojaa saavien perheenkokoajiin sovellettavien tulorajojen kohtuullisuutta ottaen huomioon perhe-elämän suoja, lapsen edun toteutuminen ja muissa Pohjoismaissa sovellettavien toimeentuloedellytysten taso ja käytännöt.

Toimeentuloedellytyksen soveltaminen kansainvälisen suojelun tarpeen perusteella oleskeluluvan saaneisiin alaikäisiin perheenkokoajiin lopetetaan.”

Venäjä-yhteistyö

Rajamän ministeriaikaan ei Rajamäen mukaan ulkoministeriössä täysin sisäistetty tarvetta vauhdittaa turvallisuusyhteistyötä Venäjän kanssa.

Suomen ja Venäjän rajaturvallisuusyhteistyö aktivoitui kesällä 2004 Venäjän valtuuskunnan vieraillessa Suomessa Venäjän turvallisuuspalvelu FSB:n rajavartiopalvelun päällikkö, kenraalieversti V. J. Pronitševin johdolla ja tavatessa tasavallan presidentti Tarja Halosen, sisäministerin ja Rajavartiolaitoksen johdon. Moskovan vierailu toteutettiin presidentti Halosen ja pääministeri Vanhasen tuella.

Kummankin maan sisäministereiden Petroskoin tapaamisessa 2005 sovittiin muun muassa operatiivisten tietojen vaihtamisesta,

kun epäiltiin muun muassa laittoman maahanmuuton järjestämistä ja ihmiskauppaa. Asiaa ja sen jälkeisiä tapahtumia on selostettu kirjassa (ss. 128-141).

ETYK-kokous

Rajamäki ihmettelee sitä, että Suomen järjestäessä ETYK:n 40-vuotisjuhlakokousta kesällä 2015 Venäjän virallinen kokousedustus evättiin boikottina. Kohta tuon jälkeen Ranska ja Saksa ilmoittivat olleensa toteutuksesta ei mieltä. Rajamäki oli törmännyt asiaan Moskovaan suuntautuneella yritysvierailulla, jossa hän sai kuulla Venäjän duuman pitäneen ylimääräisen istunnon Suomen menettelyn tuomitsemiseksi. Hän ihmettelee, ettei asiasta näkynyt lööppejä tai Moskovan suurlähettilään tiedotustilaisuuksia.

Rajamäki arvelee, että ratkaisuun päädyttiin ilmeisesti ulkoministeri Soinin johdolla ja herättää kysymyksen, päätettiinkö asiasta tasavallan presidentin johdolla.

Turvapaikanhalijat Venäjältä

Suomen ja Venäjän rajayhteistyö sai uuden käänteen, kun syksyllä 2015 ja alkuvuodesta 2016 Suomeen tuli Suomeen Venäjältä pohjoista reittiä käyttäen, Raja-Joosepin ja Sallan ylityspaikkojen kautta noin 1 700 turvapaikanhakijaa.

Osa tulijoista kertoi Ylelle, että salakuljettajat rahastivat ja huijasivat heitä Murmanskissa. Osa heistä oli asunut kolme vuotta Moskovassa ja tullut Murmanskiin lentokoneella kuukausi ennen Suomeen tuloa. Tulijat olivat maksaneet salakuljettajiksi tai mafiaksi kutsumilleen henkilöille tuhansia euroja.

Rajamäki korostaa, ettei Suomen ja Venäjän välisellä rajalla tapahdu mitään sattumalta. Hän hämmästelee sitä, etteivät Ulkomaa-laisviraston silloinen ylijohdaja Päivi Nerg ja sisäministeri Petri Orpo eivät muka "tienneet", oliko turvapaikanhakijoiden tulon takana Venäjä.

Rajamäki pitää tärkeänä valottaa sitä, antoiko Venäjä Suomelle viestiä maan pakolaispolitiikkaa koskevan asenteen muuttamisesta. Hän myös kysyy, käsittelivätkö ulkoministerit Soini ja Lavrov Barentsia koskevassa huippukokouksessa Oulussa lokakuussa 2015 sitä, miten Venäjän jatkossa noudattaa kansainvälisiä pakolaissopimuksia. Sallan tapahtumat joka tapauksessa näkyivät kohta tuon jälkeen tässä asiassa.

Suomi kävi turvapaikkatilanteen laukaisemiseksi sisäministeri Petteri Orpon johdolla neuvotteluja aiemmin sovittujen

menettelytapojen ja Venäjän rajavalvonnan palauttamiseksi. Rajamäen mukaan tasavallan presidentti Sauli Niinistön käymät neuvottelut olivat ratkaisevassa asemassa tilanteen vakauttamisessa. Venäjä-yhteistyön perusta ja menettely viisumittomien tulijoiden pysäyttämässä palautuikin ennalleen.

Rajamäen mukaan tapahtuneen analysointi edellyttää sen ymmärtämistä, että EU:n ulkorajavaltion rajavalvonnassa pitää kaikkien palasten olla kunnossa. Sisäinen ja ulkoinen turvallisuus ei koostu vain puolustusministeriön eikä ulkoministeriön toiminnasta. Sisäministeriön ja presidentin on oltava mukana arvioimassa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan vaikuttavia intressejä ja osaratkaisuja.

Paperittomia koskeva hanke

Sisäministeriö asetti 24.5. hankkeen, joka koskee Ilman oleskeluoikeutta maassa olevien oleskelulupia. Hankkeen toimikausi/aikataulu on 24.5.2021 – 31.12.2022.

Ministeriön tiedotteen mukaan ”Hankkeessa selvitetään mahdollisia kansallisia ratkaisuja pitkään maassa ilman oleskeluoikeutta oleskelleiden henkilöiden tilanteeseen. Lisäksi hallitusohjelmakirjauksen toteuttamiseksi laaditaan selvitys lainsäädäntömuutoksesta koskien muukalaispassin ja tilapäisen oleskeluluvan myöntämistä tapauksissa, joissa ne myönnettäisiin rajoitetuksi ajaksi.”

Vaikka hankkeessa ei ole tehty vielä esityksiä, asia on herättänyt keskustelua eduskunnassa ja mediassa. Kaikissa hallituspuolueisissa ei ole ilmaistu hyväksyntää näitä asioita koskeville ulkomaalaislain

laajennuksille. Sosialidemokraattien ja keskustan kansanedustajia on irtisanoutunut kaavailuista.

Rajamäen kannanotto

Rajamäki lausuu Uuden Suomen blogissaan 17.2.2021 ja siis ennen mainitun hankkeen asettamista seuraavaa: " Ministeri Ohisalo on antanut laittoman maassaolon vastaisen toimintaohjelman maahanmuutto-osaston valmisteltavaksi. Se, että tässä ohitetaan laittoman maahantulon torjunnan päävastuussa oleva poliisi ja Rajavartiolaitos on vakava ratkaisu, jota ei voi hallituksen ministerit käsilipassa seurata.

Hallitusohjelmasta poiketen ollaan lähtemässä myös muiden pohjoismaiden linjauksesta omalle tielle. Jos Suomessa ei halutakaan tehokkaasti toimenpanna palautuksia niin se on väkevä signaali, että Suomeen kannattaa tulla turvapaikanhakijana, vaikka ei olekaan kansainvälisen suojelun tarpeessa.

Pandemian vauhdittamat tulevat järjestykset edellyttävät nyt päinvastoin rajaturvallisuus- ja maahanmuuttokontrollien tehostamista EU-alueella. Lähiajat osoittavat, ymmärtääkö hallitus ja eduskunta sisäministeriön toimien laajemmat vaikutukset.

EU:n sisäministerien puheenjohtajuuden vaihtuessa v. 2007 totesimme Saksan Wolfgang Schäublen kanssa: "Kansalaiset odottavat, että Euroopan unioni vahvistaa arjen turvallisuutta ja kykyä vastata uusiin toimintaympäristön ja laajentuneen unionin haasteisiin. He edellyttävät kykyä torjua järjestäytynyttä

rikollisuutta ja terrorismia, hallita muuttovirtoja sekä valvoa yhteisiä ulkorajojamme tehokkaasti.”

Rajamäki jatkaa blogissaan 25.5.2021 seuraavasti:

” Laittoman maahantulon torjunnassa on varmistettava torjuntatoimien tehokkuus. Haagin ohjelman ja Suomen puheenjohtajuuden myötä 2006 Eurooppa-neuvosto linjasi selkeästi, että Euroopan unionin alueella laittomasti oleskelevien ihmisten pitäisi palata lähtömaahansa. Yhteinen viesti oli, että jos emme varmista inhimillistä, ihmisarvoista mutta tehokasta laittoimien maahanmuuttajien palauttamista, tämä horjuttaa maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkamme eheyttä ja uskottavuutta. Näin samalla kun lailliset maahanmuuttajat tulee kotouttaa tarmokkaasti yhteiskuntiimme.

Sisäministerin johdolla aiotaan nyt selvittää kansallisia ratkaisuja tänne pitkäksi aikaa jääneiden ja täällä ilman laillista oikeutta olevien asemaan. Tämä hanke muistuttaa v.2008 maahanmuutto-ministeri Thorsin hanketta myöntää tilapäinen oleskelulupa automaattisesti kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneille, joita poliisi ei ollut pystynyt poistamaan maasta. Tämän silloinen hallintovaliokunta määrätietoisesti pysäytti.

SM:n panostukset takaisinottojärjestelmästä sopimiseen vaativat ryhtiä ja tästä vastaa ministeri. Puheet muukalaispassin myöntämisperusteiden muuttamisesta osoittaa turvallisuusnäkökohtien unohtamista. Sisäisen turvallisuuden näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää varmistua maahantulijan henkilöllisyydestä. Missään nimessä kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneelle ei ratkaisu ole

muukalaispassi, jotta hänelle voitaisiin myöntää oleskelulupa jollain muulla kuin turvapaikkaperusteella.

Laajemmista joukkolaillistamisista on EU:ssa erittäin huonot kokemukset. Ne toimivat laittoman maahanmuuton vetovoimana ja ruokkivat ihmiskaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa.

Ihmisoikeudet toteutuvat vain turvallisissa oloissa ja turvapaikkaa voi tarjota vain turvallinen valtio. Kansalaisten luottamus EU:hun riippuu yhä enemmän siitä, miten onnistutaan terrorismin, rikollisuuden ja laittoman maahanmuuton torjunnassa.

Edellä oleva kirjoitus tarjottiin välittömästi palautteeksi 10.5.olleeseen HS:n mielipidekirjoitukseen. Julkaisemista tarkoituksella pitkitettiin ja pyydettyä vastausta julkaisemisesta ei vaivauduttu edes antamaan. Helsingin Sanomat ovat muodostaneet palomuurin estämään kriittisen tarkastelun koskien laittomasti maassa olevien ja paperittomien ja muukalaispassien markkinointia.”

Hallituksen esitysluonnos lasten asemasta

Sisäministeriö pyysi Maahanmuuttoviraston lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain muuttamisesta. Ehdotus koski ulkomaalaislain muuttamista kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden perhe-elämän suojaa ja lapsen edun edistämistä. Ehdotuksessa käsitellään myös toimeentuloedellytyksiä.

Luonnoksen mukaan ”Jos perheenkokoaja on kansainvälistä suojelua saava alaikäinen, voidaan oleskelulupa perhesiteen

perusteella jättää myöntämättä vain, jos perheenyhdistäminen Suomessa olisi lapsen edun vastaista.”

Perustelujen mukaan ”Yleinen intressi suojella lasta mm. ankkurilapsi-ilmiöltä ei olisi riittävä peruste kielteiselle päätökselle asiassa, jossa alaikäiselle perheenkokoajalle on myönnetty kansainvälistä suojelua.”

Maahanmuuttovirasto arvioi monin osin erittäinkin kriittisesti ehdotusluonnosta (lausuntopyyntö 13.8.2021: VN/6075/2021-SM-3). Sen lausunnossa sanotaan muun muassa seuraavaa:

”--- ehdotus on laadittu ehdottomaan muotoon ilman lainsoveltajalle jäävää harkintavaltaa. Ehdotettu muutos sallii kielteisen päätöksen tekemisen **vain** silloin, jos perheenyhdistäminen Suomessa olisi lapsen edun vastaista. Eesitysluonnoksessa ei oteta lainkaan kantaa siihen, miten ehdotettua muutosta tulee soveltaa silloin, kun asiassa on viitteitä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantamisesta (---) tai silloin, jos asianosainen esittää väärennettyjä asiakirjoja.

Eesitysluonnoksessa ei oteta kantaa myöskään siihen, miten ehdotettua muutosta tulee soveltaa silloin, jos hakija ei täytä yleisiä maahantulon edellytyksiä, esimerkiksi jos hakijalla on voimassa oleva maahantulokielto.

Ehdotetun lisäyksen myötä perheenyhdistämisasiassa ei voi enää tehdä kielteistä päätöstä silloin, jos perheenkokoajana toimivan kansainvälistä suojelua saaneen alaikäisen katsotaan saaneen oman oleskelulupansa maahantuloa tai maassa oleskelua koskevia

säännöksiä kiertämällä antamalla väärää tietoa henkilöllisyydestään tai perhesuhteistaan.”

Maahanmuuttovirasto lausui riskistä, että ”esimerkiksi erittäin vakavista rikoksista syytetyt tai suojelupoliisin arvion mukaan kansallisen turvallisuuden kannalta vaaralliseksi katsomat henkilöt lähettävät lapsensa edeltä maahan ja saavat näin heidän perusteella luvan itselleen.” Tällainen lupa-automatisointi mahdollistaisi sen, ”että vanhemmat sivuuttavat turvapaikkaprosessin kokonaan omalta osaltaan lähettämällä lapsensa edeltä Suomeen turvapaikanhakijaksi mahdollistamaan oman maahanmuuttonsa perheenyhdistämismenettelyllä.”

Maahanmuuttovirasto ilmoitti olevansa eri mieltä myös arviosta, jonka mukaan myönteisten päätösten määrä kasvaisi vuodessa noin 200 päätöksellä. Virasto arvioi, että ”useampi hakija on jättänyt kokonaan hakematta oleskelulupaa, koska he ovat tienneet, ettei toimeentuloedellytys täyty heidän kohdallaan.

Rajamäen kanta

Rajamäki kirjoittaa Uuden Suomen blogissaan 30.9.2021 asiasta seuraavaa:

” Sisäministeri Ohisalo kansliapäällikkönsä Pimiän kanssa haluaa poistaa toimeentuloedellytyksen kokonaan kansainvälistä suojelua saaneiden perheenjäseniltä ja muilta omaisilta. Tätä perustellaan sopivasti yhdenvertaisuusvaltuutettu Pimiän v. 2018 kertomuksen perusteella. Näin löysää maahantulolainsäädäntöä ei ole missään

verrokkimaassa. Ruotsin tiukempaa määrittelyä ei tuoda edes esille.

Vaikea kuvitella, että perheen yhdistäminen Suomessa olisi lapsen edun vastaista. Huolimatta siitä, että meillä on vakavia esimerkkejä lasten lähettämisestä salakuljettajien matkaan toiselle puolelle maailmaa ja heidän häviämistään turvapaikkajärjestelmästä. Tästä muistona kymmenet pienet reput ja kadonneet kiinalaislapset Suomessa ja Ruotsissa v. 2005.

Sisäministeriö ja oikeusministeriö lähtee mukautumaan järjestäytyneen rikollisuuden ja ihmissalakuljetuksen ja ihmiskaupan luomaan tilanteeseen. Tämä on omiaan lisäämään ns. ankkurilapsi-ilmiötä! Yhdysvallat reagoi, kun Facebook ei puutu ihmiskauppaan ja tarjoaa elinkaupalle alustan. Suomen viranomaisten toiminta ihmiskaupan torjunnassa vaatisi Yhdysvaltain tukea.

Kansalaisten hyväksyntä laajentuneelle EU:lle ja perustellulle työperäiselle maahanmuutolle ja perustelun turvapaikkapolitiikan toteuttamiselle edellyttää kykyä torjua rajat ylittävää rikollisuutta, laitonta maahanmuuttoa, terrorismia ja ihmiskauppaa.”

Valmiuslain hätätilapykälät

Rajaturvallisuus tuli Suomessakin uudelleen ajankohtaiseksi, kun itsevaltaisen Aljaksandr Lukašenkan johtama Valko-Venäjä alkoi viime vuoden puolella koston EU:n pakotteille lennättää pakolaisia maahansa ja sitten ohjata heidät Puolan, Latvian ja Liettuan rajoille. Pakolaisille luvattiin helppo ja nopea pääsy EU-alueelle.

Kysymyksessä oli Valko-Venäjän hybridioperaatio. Ihmiset joutuivat kurjiin oloihin varsinkin Puolan rajalla, jossa heitä oli tuhansia.

Pakolaisten matka tyssäsi pääosin rajoille. EU hyväksyi järjestyksen, että turvapaikkaa sai hakea vain tietyltä rajanylityspaikalta. Osa pakolaisista palasi kotimaihinsa järjestetyillä paluulenkoilla.

Suomen valmiudet. Suomessa heräsi keskustelu siitä, miten toimittaisiin siinä tilanteessa, jos Suomeen alkaisi tulla Venäjän rajan kautta suuria pakolaisvirtoja. Tuolloin puheenvuoroissa tuotiin esille se, että maamme valmiuslaissa on tällaisen maahantulon mahdollistama reikä. ”Nykyinen valmiuslaki ei tunnista laajamittaisen maahantulon tilannetta soveltamisalassaan.”

Suomessa laittoman maahantulon ja maassa oleskelun vastaisen toimintaohjelma oli päivitetty vuosille 2021–2024 hallitusohjelman mukaisesti.

Kirjallinen kysymys. Marraskuussa 2021 osa kokoomuksen kansanedustajista jätti eduskunnassa kirjallisen kysymyksen Valko-Venäjän toimintaan liittyen ja esitti, että Suomen pitäisi olla valmis sulkemaan koko rajansa turvapaikanhakijoilta painostustilanteessa. Tähän silloinen sisäministeri Maria Ohisalo totesi, että käytännössä tämä ehdotus ei saattaisi olla Suomen kansainvälisten sitoumusten mukainen. Jostain kohdasta rajaa turvapaikka pitäisi kuitenkin voida hakea.

Ulkoministeri Pekka Haavisto totesi A-studiossa kokoomuksen kysymyksestä seuraavaa: ”No, sellainen ajatus, että kokonaan luovuttaisiin pakolaissopimusten määräämistä kriteereistä ja

pelisäännöistä, niin se ei varmaan tule kysymykseen, vaikka näin hurja tilanne on.

Siellä voi aina olla niitä, jotka oikeasti tarvitsevat humanitääristä apua, joiden hengestä ja terveydestä voi olla juuri sillä hetkellä kysymys. Siihen pitää aina säilyttää mahdollisuus.”

Hän myös vastasi, ettei hallitukselta ollut sellaista esitystä tulossa ja sanoi uskovansa, että se olisi kansainvälisten sopimusten vastainen.

Sdp:n turvallisuusasioiden asiantuntija, kansanedustaja Mika Kari kommentoi vaatimuksia totesi Uudelle Suomelle marraskuussa, että ”Pisimmillään Suomikin voi oman rajaturvallisuuden varmistamiseksi sulkea ulkorajan.”

Asiantuntijoiden näkemys. Yle kysyi marraskuussa 2021 asiantuntijoilta, voiko Suomi sulkea rajan ja tätä koskevista mahdollisista vaihtoehdoista (<https://yle.fi/uutiset/3-12186982>).

Rajavartiolaitoksen tilanne- ja riskianalyysiyksikön päällikkö Mikko Lehmus totesi, ettei lainsäädännössämme ole tällä hetkellä säädöstä rajan sulkemisesta eikä säädöstä, jonka mukaan turvapaikkahakemuksia ei otettaisi vastaan. Rajavartiolaitoksen virkamiehelle esitetty turvapaikkahakemus on aina otettava vastaan. Henkilöä ei saa palauttaa ennen kuin hänen asiansa on käsitelty ja siitä on tehty lain edellyttämä päätös. Vakiintuneen käytännön mukaan Suomen valtion alueella esitetty turvapaikkapyyntö otetaan vastaan.

Lehmuksen mukaan ”Lainsäädäntö tuntee kaksi tekijää. Toinen on rajanylityspaikkojen sulkeminen, mikä tarkoittaa liikenteen katkaisua ja liikkumisen rajoittamista sen rajanylityspaikan läpi. Toinen on se, että Schengen-rajäsäännöstössä on määritelty, että ulkorajaa tulee pyrkiä valvomaan siten, että rajanylitykset pystytään estämään ennalta. Jos ei pystytä, rajanylitykset tulisi havaita ja ylittäjät saattaa edesvastuuseen joko rikosprosessiin tai mikäli he esimerkiksi hakevat turvapaikkaa niin ottaa turvapaikkaprosessiin.”

Kansainvälisen oikeuden emeritusprofessori Martti Koskenniemen mukaan hätätila voi oikeuttaa poikkeamaan joistakin sopimuksista. ”Jos hakija on päässyt rajojen sisälle, käännytystä ei voi tehdä ennen kuin hakemus on käsitelty. Jos hakijalla on oikeus turvapaikkaan, häntä ei saa lähettää maahan, jossa hän voi tulla vainotuksi. Sitä vastoin muu järjestely – siis myös muuhun maahan siirtäminen – voi olla mahdollinen.” ... ”Maahan pääsyn estäminen, jos tarkoituksena on estää turvapaikka-anomuksen tekeminen, voi tilanteesta riippuen johtaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen kolmannen artiklan rikkomiseen. Eli se voi olla epäinhimillistä tai loukkaavaa kohtelua.”

Koskenniemen mukaan ”Pelkkä suvereenisuuteen viittaaminen ei milloinkaan oikeuta sopimuksista poikkeamiseen. Jos kyseessä on hätätila – mitä sillä tarkoitetaankin – poikkeaminen eräistä sopimuksista voi olla laillista. Tämä koskee myös osaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen määräyksistä, ei kuitenkaan epäinhimillisen ja loukkaavan kohtelun kieltoa.” Hänen mukaansa ei ole helppoa määritellä hätätilaa.

Taustaselvitys. Helsingin Sanomat uutisoi 8.12.2021, että sen hankkiman Turvallisuuskomitean taustaselvityksen mukaan nykyinen, noin kymmenen vuotta voimassa ollut valmiuslaki pysty enää vastaamaan kunnolla moniin nykyisiin turvallisuusuhkiin.

Yksi komitean mainitsemista uuhista koskee laajamittaista maahantuloa sekä siirtolaisten käyttämistä painostuskeinona Suomea tai EU:ta kohtaan. Tulijoiden joukkoon voidaan soluttaa myös rikollisia ja erikoisjoukkoja. Laajamittaista maahanmuuttoa voi jo sellaisenaankin käyttää painostuskeinona.

Tällaista maahantulon järjestämistä ei välttämättä pystytä tunnistamaan painostustoimeksi, mikä on ongelmallista. Laajamittainen maahantulo voi vaarantaa yhteiskunnan henkistä kestävyyttä ja luoda jakolinjoja kansalaisten kesken.

Välikysymys. Oppositiopuolueet, perussuomalaiset kokoomus, kristillisdemokraatit ja Liike Nyt opposition tekivät yhteisen välikysymyksen Suomen varautumisesta hybridivaikuttamiseen Suomen rajoilla. Ne halusivat varmistaa hallituksen valmistelevan lainsäädännön sen varalle, että Suomi joutuu kohtaamaan samanlaista hybridivaikuttamista kuin Puola, Latvia ja Liettua olivat kokeneet Valko-Venäjän vastaisilla rajoillaan.

Kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Kai Mykkäsen mukaan "Välikysymys on meille väline varmistaa, että hallitus toteuttaa viime viikolla lupailmansa valmiuslainsäädännön tarkistamisen. Vaadimme, että hallitus toteuttaa sen tavalla, joka mahdollistaa turvapaikanhaun keskeyttämisen määräajaksi tilanteessa,

jossa turvapaikanhaku on muuttunut turvan hakemisesta ulkovallan painostusvälineeksi Suomea vastaan.”

Hallituksen vastaus. sisäministeri Krista Mikkonen vastasi hallituksen puolesta välikysymykseen ja katsoi, ettei maamme perustuslain eikä EU-lainsäädännön mukaan ole mahdollista säätää hätätilapykälää turvapaikkahakemusten vastaanottohakemusten pysäyttämiseksi kokonaan. Hänen mukaansa ei ole epäilystäkään siitä, ett-eikö Suomen olisi noudatettava turvapaikkakäsittelyssä Geneven pakolaissopimusta ja muita kansainvälisistä sopimuksista johtuvia velvoitteita.

Sisäministeri Mikkosen mukaan kansainväliset sopimukset ja EU:n yhteistä eurooppalaista turvapaikkajärjestelmää koskevat säädökset velvoittavat maamme ottamaan turvapaikkahakemuksia vastaan ja antamaan sitä tarvitseville kansainvälistä suojelua. Samalla hän muistutti nykyisen lainsäädännön mahdollistavan rajaliikenteen rajoittamisen tietyin edellytyksin ja rajanylityspaikkojen sulkemisen. Mikkonen totesi Suomen varautuneen hyvin erilaisiin uhkiin, mistä ei kuitenkaan voida kertoa julkisuudessa. Välikysymysvastaus on liitteenä.

Sisäministerin vastaukset eivät tyydyttäneet välikysymyksen tehneitä. Sdp:n kansanedustaja Piritta Rantanen käytti sosialidemokraattien ryhmäpuheenvuoron ja siinä moitti oppositiota ulko- ja turvallisuuspolitiikan politisoimisesta ”aivan ennennäkemättömällä tavalla.”

Hallitus sai odotetusti luottamuksen eduskunnalta.

Eduskuntapuolueiden edustajat pohtivat joulukuussa 2021 valmiuslain uudistamista.

Rajamäen kanta

Rajamäki totesi Demokraatin verkkojulkaisussa 25.11.2021 (<https://demokraatti.fi/mika-on-suomen-vastaus-hybridivaikuttamiseen-nyt-puhuu-entinen-sisaministeri-vakava-pysahtymisen-paikka/>), että "Hänen mielestään välikysymys oli paikallaan ja niin hallituksen kuin opposition olisi tunnustettava, ettei tilanne ole kunnossa.

– Kyse on kansallisen turvallisuuden asiasta, jossa on vakava pysähtymisen paikka meidän maahanmuutto- ja turvapaikka-politiikan sekä poikkeusolojen reagointivalmiuden suhteen.

Kuten hallituspuolueistakin jo ennen välikysymyskeskustelua todettiin, myös Rajamäki näkee, että olisi ollut parempi, että olisi löytynyt riittävästi tapoja hoitaa asia yhteisesti hallitus- ja oppositiopuolueiden kesken ilman välikysymystä."

Rajamäki osoitti sormellaan hallituspuolueista erityisesti vihreisiin ja viittasi erityisesti sisäministeriön edellä mainittuun kielteisen päätöksen saaneiden oleskelulupia koskevaan hankkeeseen.

Jutussa todetaan, että "Näyttää siltä, että vihreät ovat saaneet näköjään turvallisuusriskiin liittyvän aseman turvallisuusrakenteeseen vaikuttamisessa. Minun mielestäni he pelaavat tällä hetkellä sellaisessa maailmassa, joka ei voi vastata enää muun hallituksen ja opposition käsitystä tilanteesta, jossa maa "järisee" nyt vakavasti Euroopassa ja laajemmin. Minä vain kysyn, kun keskustellaan

lapsiperheiden hädästä, eikä siellä ole yhtään köyhyystutkijaa vihreissä, joka voisi katsoa Helsingissä omille takapihoille, mitä siellä tapahtuu, Rajamäki sanoo rinnastaen siis 2015-2016 tulleiden turvapaikanhakijoiden aiheuttamat kustannukset jo maassamme olleiden avuntarpeeseen.”

Rajamäki korostaa, että valmiuslaki pitäisi päivittää mahdollisimman nopeasti sellaisia tilanteita varten, kun Suomeen tulisi poikkeuksellisen paljon turvapaikanhakijoita esimerkiksi hybridiopeeraation seurauksena. ” On ihan turha sanoa, että asiaa muutaman vuoden jotkut professorit miettivät. Ei se mitään yliopistoprofessoreita tarvitse. Tämä on sisä- ja ulko- sekä turvallisuuspolitiikan ydinasia, joka pitäisi välittömästi tasavallan presidentin johdolla ulko- ja turvallisuuspoliittisessa ministerivaliokunnassa ottaa käsiin.”

Hän korostaa tärkeyttä ymmärtää se tosiasia, ettei enää ole olemassa rajaa sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden välillä. ”Jos meillä eivät sisäisen turvallisuuden elementit, rajan ylittävät turvallisuusjärjestelyt ole kunnossa, niistä tulee ulkopoliittisia kysymyksiä. Eivät ne ole mitään jonkin oikeusministeriön tai sisäministeriön tai rajavalvonnan jotain pikku juttuja. Niillä on aina laajempi ulottuvuus. Laajamittainen maahantulo ei ole mikään pikku juttu.” Rajamäki ilmoittaa kannattavansa hallittua työperäistä maahanmuuttoa.

Rajamäki toteaa, että Perustellun maahanmuuton ja ennen kaikkea suojelua tarvitsevien ihmisten aseman varmistamiseksi jaa kuntoon saattamiseksi maahanmuuton määrällisen ja laadullisen hallinnan on oltava sellaista, että työmarkkinoiden vakaus ja sisäinen turvallisuus

varmistetaan sekä pystytään myöskin toimimaan laajemmin laittoman maahanmuuton sekä rajat ylittävän rikollisuuden torjumiseksi.”

Presidentin puhe valtiopäivien avajaisissa

Tasavallan presidentti Sauli Niinistö käsitteli valtiopäivien avajaispuheessaan 2.2.2022 turvallisuutta muuan muassa seuraavasti:

”Vaikka emme ole poikkeusoloissa, ovat olot kuitenkin monin tavoin poikkeukselliset. Viisas varautuu siihen, että poikkeuksellisuudesta voi tulla toistuva kokemus.

Viime vuosina turvallisuusympäristössä on nähty uusia ilmiöitä, jotka antavat aiheita valmiutemme tarkasteluun. Laajamittainen, vihamielisten ulkopuolisten tahojen organisoima maahantulo on tästä yksi esimerkki.

Olen jo aikaisemmin kantanut huolta siitä, että turvallisuustilanne vaatii jatkuvaa ajan tasalla oloa. Puhutaanpa hybridistä tai muusta laaja-alaisesta vaikuttamisesta, haaste Suomelle on selvä. Ennakointia ja valppautta kysytään myös lainsäädäntötyössä. Tuudittautuminen vanhaan voi tehdä meistä houkuttelevan kohteen monenlaiselle vaikuttamiselle ja toiminnalle.

On merkillepantavaa, että ajassamme näkyy huomattavan paljon pyrkimystä suojautumiseen. Meille läheiset Pohjoismaat tehostavat kansalliseen turvallisuuteen liittyvää lainsäädäntöään ja kehittävät yhteiskunnan kestävyttä. On havahduttu siihen, että ihmisoikeuskeskeisyyttä on myös omien kansalaisten varjelu pahalta.

Vihdoin käynnistynyt, parlamentaarisessa yhteistyössä tehtävä valmiuslain uudistustyö on tässä ajassa tarpeellinen aloite. Maailma tapahtumineen ei kuitenkaan välttämättä odota, että saamme valmiutemme ja lakimme kaikessa rauhassa kuntoon. Kaikissa asioissa ei ole viisautta kiiruhtaa hitaasti.”

Presidentin puheen viesti valmisulaista kirvoitti opposition edustajia puhumaan asiasta eduskunnan kyselytunnilla 3.2.2022. Sisäministeri Krista Mikkonen ei ollut läsnä vastaamassa ministeriön toimialaa koskeviin kysymyksiin, joten vastauksen antaminen siirtyi.

Opiskelijoiden ja maahantulon ja oleskelun edellytykset

Hallitus antoi joulukuussa 2021 esitys eduskunnalle laiksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 232/2021).

Hallituksen mukaan ”Suomi pyrkii houkuttelemaan tuntuvasti lisää kansainvälisiä osaajia. Eduskunnalle annettu hallituksen esitys mahdollistaisi, että ulkomailta saapuvat opiskelijat saisivat jatkossa oleskeluluvan koko opintojensa ajaksi. Uusi laki parantaisi myös mahdollisuuksia hakea töitä opintojen jälkeen.

Hallituksen esitys opiskelijoiden oleskelulupiin liittyvistä muutoksista helpottaisi opintojen suorittamista, kun opiskelija saisi jatkossa oleskeluluvan koko opintojensa ajaksi. Myös ulkomaalaisten opiskelijoiden oikeutta tehdä töitä opintojensa rinnalla parannettaisiin.”

Lakiesityksen mukaan oleskelulupa myönnettäisiin muun muassa seuraavasti: "Kolmannen maan kansalaiselle myönnetään kansallinen oleskelulupa opiskelua varten, jos hänet on hyväksytty opiskelijaksi Suomessa sijaitsevaan:

- 1) muuhun oppilaitokseen kuin korkeakouluun, jos opiskelu johtaa tutkintoon tai ammattiin; tai
- 2) korkeakouluun tai muuhun oppilaitokseen myös muihin kuin tutkintoon johtaviin opintoihin, jos oleskeluluvan myöntämiselle on perusteltu syy.

Oleskelulupa myönnetään opintojen suorittamisen ajaksi jatkuvana 1 momentissa tarkoitettuihin opintoihin ja tilapäisenä muihin opintoihin.

Tämän lain nojalla oleskeluluvan saaneen kolmannen maan kansalaisen perheenjäsenelle myönnetään tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa perhesiteen perusteella tämän lain nojalla."

Lakiesitys sai aikaan keskustelua ja väittelyä eduskunnan tämän vuoden ensimmäisellä kyselytunnilla 3.2.2022. Perussuomalaiset tiivasivat esittelevältä ministeriltä Tuula Haataiselta sitä, aikooko hallitus helpottaa tällä lailla kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden ihmisten jäämistä Suomeen ja samalla romuttaa työpaikkajärjestelmää.

Haatainen korosti, että tarkoituksena on opiskelemaan Suomeen tullut voi jäädä Suomeen töihin joustavammin kuin aikaisemmin. Hän painotti, ettei Suomen ole mitään järkeä kouluttaa ihmisiä,

jotka eivät systeemin monimutkaisuuden vuoksi voi jäädä Suomeen.

Karkotuspäätöksen saaneista Haatainen totesi, että ” siinä kysymys on siitä, että tämä kyseinen henkilö on voinut menettää työskentelyluvan, mutta kun hän pystyy opiskelemaan, hän pystyy siitä huolimatta opiskelijana saamaan sen oleskeluluvan ilman, että täytyy mennä takaisin kotimaahan ja tehdä taas uusi lupahakemus opiskelua varten.” Perusuomalaiset eivät tätä hyväksyneet.

Kokoomuksen kansanedustaja Wille Rydmanin mukaan riskinä on se, että henkilö saatuaan yhden tai useammankin kielteisen turvapaikkapäätöksen alkaa suorittaa järjestelmää toisen prosessin kautta. Hänen mukaansa turvapaikkaprosessissa ja koulutukseen liittyvässä prosessissa on silloin vääränlaisia henkilöitä. Hän jäi ilman vastausta, koska sisäministeri oli poissa.

Opiskelijoiden katoamiset huolenaiheina. Rajamäki-kirjassa kerrotaan siitä, miten EU:n ulkopuolisista maista hakeutui Suomeen opiskelijoita, jotka jatkoivat matkaa muihin EU-jäsenvaltioihin ja joita maat palauttivat Suomeen Dublinin sopimuksen perusteella.

Tuolloin etenkin Nigeriasta, Kamerunista ja Ghanasta saapuneista opiskelijoista moni katosi saatuaan oleskeluluvan Suomeen. Viranomaiset epäilivät, että he käyttivät Suomen lupajärjestelmää hyväkseen päästääkseen Schengen-alueelle. Muutamia kymmeniä oli kadonnut jo ennen opiskelun aloittamista.

Pelkästään Nigeriasta ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin haki eräällä hakukierroksella yli 1 500 henkilöä, heistä noin 500 Helsingin yliopistoon. Vain pieni osa heistä läpäisi pääsykoekriteerit.

Edustoissa havaittiin, että osa hakijoista ei osannut lainkaan opetuskieltä.

Tuolloinen sisäministeri Rajamäki oli huolissaan ilmiöstä. Hän piti vakavana ilmiönä sitä, että opiskelusta oli muodostumassa laitto-
man maahanmuuton väylä ja keino päästä Suomeen ja Schengen-
alueelle.

Joissakin tapauksissa maahantulijat olivat saapuneet eri henkilölli-
syydellä kuin millä heille oli myönnetty viisumit.

Rajamäki varoitti tuolloin näistä opiskelijoista Suomen valtiolle ai-
heutuvasta isosta laskusta, kun nämä hakisivat turvapaikkaa jos-
sain muualla ja heidät palautettaisiin Dublin-tapauksina Suomeen.

On selvää, että asian käsittely eduskunnan valiokunnissa ja myös
eduskunnan kyselytunneilla tulee herättämään paljon keskustelua.

Rajamäen kanta

Kari Rajamäki otti nopeasti kantaa opiskelijoita koskevaan asiaan ja kirjoitti blogissaan 5.2.2022 otsikolla "Tem ja vihreät kompuroi" seuraavaa:

"Vanhasen toinen hallitus esitti v. 2008 ministeri Thorsin (rkp) val-
misteleman esityksen eduskunnalle, jossa käytännössä olisi pää-
dytty jatkuvan oleskeluluvan myöntämiseen heti, jos palauttaminen
ei olisi ollut teknisen esteen vuoksi mahdollinen.

Maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan muuttaminen EU:sta
poikkeavaksi olisi johtanut pysyvään oleskelulupaan henkilöille,

joilla ei olisi siihen perusteita. Olisi avattu selkeä laittoman maahanmuuton väylä Suomeen. Tämän Tapani Töllin(kesk) johtama hallintovaliokunta pysäytti pyytäen poikkeuksellisesti edelliseltä sisäministeriltäkin lausunnon huolimatta siitä, että olin sillä hetkellä oppositiossa.

Vastaavaa ryhtiä tarvitaan nyt hallintovaliokunnalta vihreiden nuottien mukaan laaditun ministeri Haataisen (sd) ja TEM:n valmistelemien EU:n ulkopuolisten maiden maahantulon ja opiskelun edellytyksiä koskevan esityksen pysäyttämiseksi. Oleskelulupa myönnettäisiin opiskelijalle koko tutkinnon suorittamisen ajaksi. Nykyisin lupa myönnetään enintään kahdeksi vuodeksi ja jatkolupa tulee, jos opiskelu etenee ja toimeentuloedellytykset täyttyvät. Tämä on mahdollistanut luvan edellytysten valvonnan.

Haataisen esityksen mukaan maahanmuuttovirasto valvoisi edellytysten täyttymistä lähinnä pistokokein ja toimeentuloedellytys olisi osoitettava lupaa hakiessa vain ensimmäiseltä vuodelta. Vakavaa on, että nykyinen sisäministeriö ei kykene tarkastelemaan lainsäädäntöä sisäisen turvallisuuden ja erityisesti laittoman maahantulon torjunnan kannalta.

Hallintovaliokunnan on jälleen varmistettava, ettei Suomi näyttyä houkuttelevana kohdemaana niille, jotka käyttävät hyväksi oleskelulupajärjestelmää. Nyt ollaan luomassa selvä riski opiskeluaikaisen valvonnan osalta. Sisäministeriaikanani jo havaittiin, että pankkitilillä olevaa talletusta siirrettiin hakijalta toiselle oleskeluluvan hakuvaiheen toimeentuloedellytysten täyttämisen osoittamiseksi. Maahanmuuttovirastolla on oltava keinot ja edellytykset valvoa lupaehtojen täyttymistä ensimmäisen vuodenkin jälkeen.

Suurta luovuutta osoittaa myös lakimuutos, jolla mahdollisesti kielteisen turvapaikkapäätöksen ja myös karkotuspäätöksen saaneelle suodaan mahdollisuus hakea opiskelijan oleskelulupaa. Suomi on tässä omalla vihreällä ja sinisilmäisellä tiellään rakentamassa turvapaikkajärjestelmän väärinkäytön väylää. Tässä näkyy TEM:n esittelyn valmistelu yhdessä vihreän sisäministerin kanssa.

Maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan hyväksyttävyyys ja suojaa tarvitsevien turvapaikanhakijoiden aseman kannalta on tärkeätä, että kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneet ja karkotettavat poistetaan maasta.

Ulkomaalaisten opiskelijoiden ja varsinkin erityisosaaajien nopea saaminen aloille, joilla on työvoimapulaa, on tärkeätä. On myös turvattava kotimaisten opiskelijoiden koulutuspaikat. Meillä ei ole inhimillisesti eikä kansallisesti varaa hukata 10 000 nuoria koulutusjärjestelmistä ja ei ainakaan järjestelmällä, jota ei hallita.

Viime vuosina on annettu pimeiden työmarkkinoiden ja työorjuuden ja ihmiskaupan paisua ilman viranomaisten riittävää toimintakykyä. Halpatyömarkkinat on ollut erityisessä suojeluksessa. Oppilaitoksia ei taloudellisilla houkuttimilla saa vetää mukaan järjestelmään, jossa EU:n ulkopuolisista maista luodaan laittoman maahan-tulon väylä, josta Suomen kautta myös jatketaan muihin jäsenmai-hin. Kun oppilaitoksilla ei ollut ilmoitusvelvollisuutta edes oppilais-taan, näiden katoamiset heti oleskeluluvan jälkeen ilmeni sisäminis-teriölle vasta kun muut maat palauttivat heitä Dublin-sopimuksen perusteella. Oli myös hakijoita kehityismaista osaamatta edes ope-tuskieltä.

Eduskunta säätää lait ja hallintovaliokunnan asia on varmistaa järjestelmän toimivuus Suomen turvallisuuden ja oikeustajun mukaisesti. Maahanmuuton ja turvapaikkapolitiikan hyväksyttävyyys ja hallinta edistää suojaa tarvitsevien pakolaisten ja työperäisen maahanmuuton kotouttamista sekä sisäisen turvallisuuden toteutumista ja terrorismin ja rajat ylittävän järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa.”

Liite. Hallituksen vastaus välikysymykseen Suomen varautumisesta siirtolaisvirtojen ohjaamiseen perustuvaan hybridi-vaikuttamiseen

Sisäministeriö

Sisäministeri Krista Mikkonen vastasi välikysymykseen eduskunnassa 24. marraskuuta 2021.

”Arvoisa puhemies,

Suomi on hyvin varautunut monenlaisiin uhkiin ja sillä on kyky reagoida niihin. Suomen suvereniteetti ja turvallisuus turvataan kaikissa tilanteissa. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka tukee kansallista työtä hybridiuhkien torjumiseksi. Poliitiikkamme on johdonmukaista, pitkäjänteistä ja sitä tukee laaja kansallinen yhteisymmärrys. Eduskunnan viimeaikaiset kannanotot ulko- ja turvallisuuspoliittiseen sekä puolustuselontekoihin vahvistavat tämän. Meillä ei ole sellaisia haavoittuvuuksia ja jakolinjoja yhteiskunnassa, joita ulkoiset toimijat voisivat hyödyntää. Tällä viestillä on

myös uhkia ennaltaehkäisevä merkitys. Keinovalikoimamme vihamieliseen toimintaan reagoimiseksi koostuu monen tason toimenpiteistä. Kaikkia näitä ei voi käsitellä julkisuudessa kovin yksityiskohdallisesti.

Valko-Venäjän painostustoiminta muuttoliikettä hyväksi käyttäen ja siirtolaisten välineellistäminen poliittisiin tarkoituksiin on yksiselitteisesti tuomittavaa. Toimet on suunnattu EU:ta vastaan tarkoituksena haastaa perusarvojamme ja aiheuttaa epävakautta EU:n sisällä.

Siirtolaisten välineellistäminen poliittisiin tarkoituksiin on koko EU:ta koskeva haaste, johon tarvitaan toimivia yhteisiä ratkaisuja. Yhteiset toimet ovat avainasemassa, oli kyse hybrdivaikuttamisesta, muuttoliikkeestä, rajaturvallisuuden ylläpidosta tai ihmissalakuljetuksen torjunnasta.

Hybridiuhkiin vastatessa ulkopoliittiset vastakeinot ja diplomatia ovat keskeisessä asemassa. Puhuttaessa siirtolaisten käyttämisestä vihamielisen vaikuttamisen välineenä, on olennaista vaikuttaa paitsi hybrdivaikuttamista toteuttavaan valtioon, myös keskeisiin muuttoliikkeen lähtö- ja kauttakulkumaihin sekä muihin olennaisiin toimijoihin, kuten lentoyhtiöihin. Nämä toimet ovat osoittautuneet vaikuttaviksi myös Valko-Venäjän rajatilanteessa. Hybridiuhkaan vastaaminen ei ole ensisijaisesti turvapaikkasääntelyn tai rajavalvonnan kysymys.

Arvoisa puhemies,

Tilanteessa, jossa siirtolaisia hyväksikäytetään hybridivaikuttamisen välineenä, on olennaista erottaa toimet, jotka suunnataan vaikuttamiseen turvautunutta valtiota kohtaan ja toimet, jotka suunnataan unionin alueelle pyrkiviin henkilöihin. Ei ole epäselvyyttä siitä, että Suomen on turvapaikkahakemusten käsittelyssä ja hakijoiden kohtelussa noudatettava Geneven pakolaissopimusta ja muita kansainvälisistä sopimuksista johtuvia velvoitteitaan. Myös Suomen perustuslakiin sisältyy ehdoton kiello palauttaa ketään olosuhteisiin, joissa häntä uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Tämä on johdettu Euroopan ihmisoikeussopimukseen kirjatusta oikeudesta elämään ja kidutuksen kiellosta, joista ei voi poiketa edes sodan tai kansakunnan elämää uhkaavan yleisen hätätilan aikana.

Kansainvälisten sopimusten lisäksi Suomea velvoittaa myös EU-lainsäädäntö, jonka mukaan jäsenvaltioilla on selkeä velvoite käsitellä sen rajalla, alueella tai kauttakulkualueella tehty kansainvälistä suojelua koskeva hakemus. Edes kolmannen valtion moitittava toiminta ei oikeuta kieltämään yksilöltä oikeutta hakea turvapaikkaa.

On selvää, että vihamielisen hybridivaikuttamisen tilanteessa hallituksella on oikeus ja velvollisuus toteuttaa tarvittavat toimenpiteet Suomen turvallisuuden ja vakauden turvaamiseksi. Yhtä selvää on, että välikysymyksessä nyt esiin nostettu hätätilapykälä turvapaikkahakemusten vastaanottamisen täydestä keskeyttämisestä ei ole mahdollinen perustuslakimme, eikä Euroopan unionin lainsäädän-

nön puitteissa. Samasta syystä välikysymyksen nyt jättäneet puolueet eivät itsekään tällaista pykälää säätäneet ollessaan hallitusvallassa.

Arvoisa puhemies,

Euroopan unionin oikeus ja kansainväliset velvoitteet asettavat tietyt raamit toiminnalle, mutta eivät estä vastaamasta siirtolaisia hyväksikäyttämällä toteutettavaan hybridivaikuttamiseen.

EU:n jäsenvaltiona Suomi on sitoutunut tarjoamaan kansainvälistä suojelua sitä tarvitseville. Samalla Suomi on sitoutunut siihen, että unionin alueelle ei pääse hallitsemattomasti, ja sitoutunut palauttamaan henkilöt, joilla ei ole oikeutta oleskella unionin alueella. Nämä velvoitteet eivät ole ristiriidassa keskenään.

Voimassa oleva laki mahdollistaa rajaliikenteen rajoittamisen ja rajanylityspaikkojen sulkemisen. Valtioneuvosto voi päättää rajanylityspaikan sulkemisesta määräajaksi tai toistaiseksi, jos sulkeminen on välttämätöntä vakavan yleiselle järjestykselle, kansalliselle turvallisuudelle tai kansanterveydelle aiheutuvan uhan torjumiseksi. Rajavartiolaitos on valmistautunut palauttamaan sisäraja- ja valvonnan valtioneuvoston niin päättäessä. Sisäministeriö päättää tarvittavista välittömistä toimenpiteistä, kunnes valtioneuvosto ratkaisee asian.

Akuutissa tilanteessa tehdään arvio siitä, millä tavalla toteutetaan velvollisuutta turvata tosiasiallinen mahdollisuus turvapaikanhaakuun. Kyse on operatiivisesta tarpeesta ja poliittisesta harkinnasta.

Se, että varmistamme mahdollisuuden hakea turvapaikkaa ei edellytä mitään tiettyä määrää avoimia rajanylityspisteitä.

Rajanylityspaikan sulkemisella ei saa estää Suomen kansalaiselle kuuluvaa oikeutta saapua maahan tai jokaisen oikeutta lähteä maasta eikä loukata vapaata liikkuvuutta koskevan Euroopan unionin lainsäädännön piiriin kuuluvien henkilöiden oikeuksia eikä kenenkään oikeutta kansainvälisen suojelun saamiseen.

Arvoisa puhemies,

Velvollisuus käsitellä Suomen alueella jätetyt turvapaikkahakemukset on erotettava siitä, myönnetäänkö hakijalle turvapaikka tai muu oleskelulupa. Käsitteilyn nopeaksi toteuttamiseksi ja kielteisen päätöksen saaneiden tehokkaan paluun takaamiseksi Suomessa kyetään toimimaan järjestelmällisesti ja hallitusti myös mahdollisen laajamittaisen maahantulon tilanteissa.

Hallitus on tehnyt ja on edelleen valmistelemassa toimenpiteitä vahvistaakseen Suomen varautumista laajamittaiseen maahantuloon. Kriisinsietokyvyn kannalta olennaisinta on huolehtia normaaliajan järjestelmien toiminnasta. Turvapaikkamenettelyn sujuvuus ja nopeutettujen menettelyjen tehokas soveltaminen korostuvat etenkin kriisitilanteissa. Toimenpiteiden onnistunut toimeenpano edellyttää kuitenkin myös kaikkien viranomaisten, Rajavartiolaitoksen, poliisin, Maahanmuuttoviraston ja tuomioistuinten, resurssien turvaamista sekä henkilöresurssien joustavuutta. Myös Puolustusvoimat on varautunut tarvittaessa antamaan virka-apua viranomaisille.

Viranomaisten toimintasuunnitelmia laajamittaiseen maahantuloon vastaamiseksi on kehitetty erityisesti vuoden 2015 kokemusten pohjalta. Viranomaisten valmius on nyt huomattavasti parempaa kuin kuusi vuotta sitten. Valmiussuunnitelmien toimivuutta myös testataan harjoittelemalla säännöllisesti.

Arvoisa puhemies,

Vuonna 2012 voimaan tullutta valmiuslakia voidaan pitää perusratkaisuiltaan suhteellisen hyvänä työkaluna poikkeusoloissa. Nykyistä valmiuslakia säädettäessä lähdettiin laajamittaisen maahantulon osalta siitä, että siihen varautuminen on syytä tehdä ulkomaalaislaissa ja muussa normaaliolojen lainsäädännössä. Jos laajamittainen maahantulo kuitenkin liittyy johonkin valmiuslain mukaiseen poikkeusoloon, voidaan valmiuslain mukaisia toimivaltuuksia soveltaa jo nykyisin.

Valtioneuvosto seuraa jatkuvasti keskeisen lainsäädännön toimivuutta ja riittävyttä. Hallitus on oikeusministeriön päävastuulla jo viime ja tämän vuoden aikana hankkinut tarvittavaa tietoperustaa valmiuslain uudistustyölle. Turvallisuuskomitealla on ollut keskeinen rooli tässä työssä.

Valmiuslain uudistamisen yhteydessä onkin tarkasteltava sitä, voisiko laki nykyistä paremmin vastata muun muassa erilaisiin hybridiuhkiin, kyberhyökkäyksiin, hallitsemattomaan laajamittaiseen maahantuloon tai esimerkiksi ilmastonmuutoksen aiheuttamiin katastrofeihin. Myös toimivaltuuksien riittävyttä ja niiden käyttöönot-

tokriteereitä on syytä tarkastella. Näiden kaikkien tekijöiden huomi-
oon ottaminen edellyttää, että valmiuslain valmistelu tehdään asi-
aankuuluvalla huolellisuudella.

Yhteenvedona voidaan todeta, että Suomen valmius on hyvällä ta-
solla. Onnistunut toimeenpano edellyttää viranomaisten resurssien
turvaamista sekä ennakoinnin mahdollistavaa tilannekuvaa. Lähtö-
kohtanamme on, että vakaviinkin häiriötilanteisiin kyetään vastaa-
maan voimassa olevalla lainsäädännöllä. Tulevaisuuden haasteiden
hallitsemiseksi on kuitenkin tarpeen kartoittaa käytössämme oleva
keinovalikoima, jotta kykenemme vastaamaan ennalta eh-
käisevästi, oikeasuhtaisesti ja tehokkaasti eri syistä johtuviin krii-
seihin jatkossakin. Tästä syystä hallitus perustaa virkamiestyöryh-
män käymään läpi lainsäädäntöä muutostarpeiden kartoittamiseksi
ja uusien mahdollisuuksien löytämiseksi. Tarvittavat muutokset val-
mistellaan viipymättä.”

Kirjoittajan kirjoja

Elämää verkostoissa – toimivat ihmissuhteet. 1999.

Edita.

Vuorovaikutuksen avaimet. 2004. Talentum.

Onnistu alaisena – näin johdan esimiestäni ja itseäni.

Risto Kauppisen kanssa. 2006. Tammi.

Kehity alaisena – onnistuneet alaistaidot käytännössä.
Risto Kauppisen kanssa. 2007. Tammi.

Ratkaisu – hoitajien edunvalvonnan monet kasvot. 2008.
Tammi.

Löydä aarteesi – verkostoidu! 2008. Tammi.

SuPer 1988–2010. Historiikki. 2012. Edita.

Sattuman kauppaa. 2015. Omakustanne.

Ammattijärjestö ajassa. 2016. Omakustanne.

Ammattijärjestö ajassa osa 2. 2016. Omakustanne.

Johtamisen pelikirja. Mukana kirjoitustiimissä. 2017.
KasWu Oy.

Palautemestari. Anna-Mari Tillin kanssa. 2017. Omakus-
tanne.

Onnistu neuvottelijana – 7 askelta menestykseen. 2019.
Sähköinen.

Vaikuta järjestösi hallituksessa. 2020.

Matkalla järjestön puheenjohtajaksi. 2020. Sähköinen.

Rajamäki – sisäministeri myrskyn silmässä. 2021. Varkki-
lan Manchester Oy/Light House Media.

Kaurosen Rautakauppa – aikansa ilmiö. Ilmestyy vuonna
2022.